

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Radka Zálešáková

Problematické otázky střídavé péče

Diplomová práce

Olomouc 2018

*Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Problematické otázky střídavé péče“
vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.*

V Olomouci dne 22. června 2018

Radka Zálešáková

Mé poděkování patří JUDr. Ondřeji Šmídovi, Ph.D. za odborné vedení, věcné připomínky, vstřícnost a cenné rady při konzultacích a zpracování diplomové práce.

Obsah

Seznam použitých zkratk	5
1 Úvod	6
2 Problematika střídavé péče	10
2.1 Intervaly střídání	10
2.1.1 Jaký interval střídání nejméně zatíží dítě?.....	12
2.2 Předávání dítěte.....	14
2.2.1 Osobní věci dítěte	16
2.3 Výživné.....	16
2.3.1 Určení výše výživného	19
2.4 Postoj rodičů ke střídavé péči	26
2.4.1 Nesouhlas jednoho z rodičů.....	28
2.4.2 Nesouhlas obou rodičů	30
2.5 Dopad střídavé péče a rozpadu rodiny na dítě	33
2.5.1 Předškolní věk	34
2.5.2 Mladší školní věk	35
2.5.3 Starší školní věk	35
2.5.4 Dospívání.....	35
2.5.5 Reakce na rozpad rodiny dle jejich trvání	36
2.5.6 Znalecká šetření	37
3 Hodnocení střídavé péče	41
3.1 Argumenty pro střídavou péči	41
3.2 Argumenty proti střídavé péči	42
4 Závěr	44
5 Seznam použitých zdrojů	48
Shrnutí	52
Abstract	53
Seznam klíčových slov	54
Key Words	55

Seznam použitých zkratek

§	paragraf
apod.	a podobně
čl.	článek
např.	například
odst.	odstavec
popř.	popřípadě
tj.	to je
tzv.	takzvaně

1 Úvod

Střídavá péče je v oblasti rodinného práva jedním z nejdiskutovanějších institutů poslední doby. Jedná se o velmi aktuální téma, vyvolávající zájem odborníků, ale i široké veřejnosti, a to hlavně z důvodu změny postoje Ústavního soudu k nařizování střídavé péče.

Cílem diplomové práce je prozkoumat problematické otázky střídavé péče. V aktuální praxi se jedná zejména o celkové postavení střídavé péče mezi dalšími možnostmi porozvodové péče o dítě, dále o intervaly střídání dítěte a s tím spojené samotné předávání dítěte mezi rodiči, kde je potřeba podrobit zkoumání jednotlivé intervaly a zhodnotit jejich praktický dopad na dítě.

Chci se zaměřit na institut střídavé péče nejen z právního hlediska, ale také z hlediska psychologického. K tomu využiji monografie, odborné články a hodnocení znaleckých posudků, jež jsou zaměřeny na děti strádající právě rozvodem rodičů. Dále pomocí těchto podkladů uvážím, jaký dopad na psychické zdraví dětí má nařízená střídavá péče, neboť se dnes a denně v mém okolí setkávám s rodinami, které vychovávají své potomky v rámci střídavé péče.

Dalším problémem vyvolávajícím v rámci střídavé péče diskuzi, je otázka, jak by měl soud rozhodovat o výši výživného v případě, že nařídí střídavou péči. Jednotlivé eventuality stanovení výživného zhodnotím a porovnáám. V neposlední řadě je nutné se zaměřit také na případy, kdy jeden z rodičů nesouhlasí s nařízením střídavé péče, tedy zda je možné, aby střídavá péče nařízena i přes odpor rodiče řádně fungovala a na to, jak k těmto situacím přistupuje judikatura. Nelze také opomenout samotné dítě, jeho názory a celkové postavení v procesu rozhodování o střídavé péči.

V závěru mé diplomové práce posoudím na základě získaných informací samotnou střídavou péči, její klady a zápory, včetně komparace s jednotlivými alternativami. Pokusím se nalézt nejvhodnější řešení péče o dítě po rozvodu či rozchodu rodičů tak, aby co nejméně zatížilo především dítě, protože dětství je základním stavebním kamenem celého života jedince.

Na počátku zkoumání střídavé péče je vhodné vymezit si vůbec význam slova „péče“. Je potřeba rozlišovat péči o dítě v obecné rovině, která je zásadní součástí rodičovské odpovědnosti, a poté užší osobní péči o dítě. V nejširším slova smyslu je obsahem péče o dítě starost o jeho zdraví a jeho nejlepší tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj.¹ Tímto se rozumí např. rozhodování o lékaři, o volném čase dítěte, o náboženském působení na dítě a celkově

¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 214.

o způsobu pojetí jeho výchovy.² Součástí širší péče o dítě je osobní péče o dítě, která je péčí každodenní a rozumí se jí právě střídavá péče, společná péče či péče individuální.³ Do osobní péče tedy svěřuje soud pro dobu po rozvodu manželství.

Střídavá péče, v minulosti označována jako střídavá výchova, vznikla v 80. letech 20. století a její kolébkou jsou Spojené státy americké.⁴ Právě díky vlivům ze zahraničí byla střídavá péče zakotvena do zákona o rodině jeho tzv. velkou novelou v roce 1998.⁵ Na otázku, co je to střídavá péče, můžeme odpovědět, že je to situace, kdy dítě žije střídavě vždy s jedním z rodičům po určitý časový úsek.

V oblasti českého rodinného práva reprezentuje střídavá péče jednu z forem osobní péče o dítě, zaujímá tak své místo vedle výlučné péče jednoho z rodičů a společné péče. Tyto tři varianty, mezi kterými má soud na výběr při svěřování dítěte do péče po rozvodu manželství či rozchodu rodičů jsou zakotveny v ustanovení § 907 odst. 1 Občanského zákoníku, vždy se však musí jednat v souladu se zásadou nejlepšího zájmu dítěte:⁶ „Soud může svěřit dítě do péče jednoho z rodičů, nebo do střídavé péče, nebo do společné péče; soud může dítě svěřit i do péče jiné osoby než rodiče, je-li to potřebné v zájmu dítěte. Má-li být dítě svěřeno do společné péče, je třeba, aby s tím rodiče souhlasili.“⁷

Je nutno podotknout, že tyto tři formy péče o dítě nestály vedle sebe v českém právu vždy rovnocenně. Tradičním pojetím porozvodové výchovy bylo svěřeni dítěte do péče jednoho z rodičů (v drtivé většině případů do péče matky) a s druhým rodičem se dítě pouze stýkalo. Na tento fakt lze poukázat například Rozhodnutím Obvodního soudu pro Prahu 1 z roku 1997, kterým bylo dítě po rozvodu manželství svěřeno právě do střídavé výchovy matky i otce. V odůvodnění se soud vypořádává s faktem, že při rozhodování ve věci nevycházel z konstantní judikatury té doby, podle které se dítě zpravidla svěřuje do výlučné péče jednoho rodičů. Dále hodnotí z pohledu gramatického výkladu § 50 odst. 1 tehdejšího zákona o rodině, který nevyklučoval (ve výjimečných případech) svěřeni dítěte do střídavé výchovy obou rodičů, jelikož toto ustanovení jen stanovovalo, komu soud dítě svěří do výchovy v případě, že rodiče nežijí spolu.⁸

² WESTPHALOVÁ, Lenka. In ŠÍNOVÁ Renata, WESTPHALOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ Zdeňka a kol. *Rodičovská odpovědnost*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 77.

³ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 214.

⁴ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Střídavá péče velebená i proklínaná. *Bulletin advokacie*, 2015, č. 3, s. 44.

⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II Rodinné právo (§655-975)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 1019.

⁶ K tomuto blíže MILLEROVÁ, Markéta. In RADVANOVÁ, Senta a kol. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 31.

⁷ zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁸ rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 18. 03. 1997, sp. zn. Nc 41/95

Nejedná se však o žádné předem nastavené vzorce či modely v pravém slova smyslu, neboť soud musí za všech okolností přihlížet k individuálnosti každého případu a především k nejlepšímu zájmu dítěte.⁹ Toto tvrzení lze opřít také o názor Ústavního soudu: „Z ústavněprávního pohledu není možné nadřazovat modely fungování vztahů mezi oddělenými rodiči a nezletilými dětmi, které mají orgány veřejné moci zažité, nad zájem dítěte, který je definován v čl. 3 Úmluvy o právech dítěte. Tyto modely, jakkoliv jsou v mnoha případech přínosné a použitelné, nemohou postihnout situaci každého jednotlivého nezletilého dítěte. Je proto věcí obecných soudů, aby při zohledňování všech konkrétních okolností daného případu a z nich vyplývajícího zájmu dítěte, který musí být vždy předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy nebo správními orgány, rozhodly o konkrétní podobě nejvhodnějšího uspořádání vztahu mezi rodiči a dětmi. Na tom nemůže nic měnit ani to, že se rodiče nejsou schopni na takovémto uspořádání sami dohodnout. To je dáno především tím, že dítě samo je bytostí jedinečnou, nadanou nezadatelnými, nezczitelnými, nepromlčitelnými a nezrušitelnými základními právy a svobodami, a tedy bytostí, které by se mělo dostat při jejím vývinu toho nejlepšího, totiž toho, aby uvedené atributy nezůstaly prázdnými slovy“¹⁰. Dále musí soud rozhodovat v souladu s právem na rodinný život všech zúčastněných stran a klást zřetel na přání a názor dítěte.¹¹

Zde je vhodné se také pozastavit právě u dvou dalších typů osobní péče o dítě a alespoň stručně je charakterizovat. Jak již bylo řečeno výše, jedná se o výlučnou péči o dítě jedním z rodičů a o společnou péči obou rodičů.

Individuální péče jednoho z rodičů, jinak též nazývána jako rezidentní model osobní péče o dítě je situace, kdy soud rozhodne, že o dítě bude primárně pečovat jen jeden z rodičů. Druhému rodiči zůstává postavení nositele a vykonavatele rodičovské odpovědnosti a může využívat svého práva na styk s dítětem, pokud není soudem stanoveno jinak. V praxi však často dochází k problémům, které souvisí s nesprávným pochopením samotné podstaty termínu péče o dítě, osobní péče o dítě a rodičovská odpovědnost, tak jak bylo nastíněno.¹²

Dalším typem je tzv. společná péče. Jedná se o nejvolnější typ, ve kterém soud nerozhoduje o tom, který z rodičů se bude o dítě starat a kdy tak bude činit, jelikož vše stojí

⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II Rodinné právo (§655-975)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1018.

¹⁰ náleží Ústavního soudu ze dne 20. 01. 2005, sp. zn. II. ÚS 363/03

¹¹ ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975*. Praha: Leges, 2016, s. 1607.

¹² HRUŠÁKOVÁ, Milana. In ŠÍNOVÁ Renata a kol. *Rodičovská odpovědnost*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 198.

na dohodě rodičů. Právě dohoda je zde klíčovou podmínkou, neboť aby mohlo být dítě svěřeno do společné péče, tak s tím musí oba rodiče souhlasit. Z tohoto vyplývá, že společná péče nemůže být nařízena soudem autoritativně, tedy proti vůli rodičů, soud ale může rozhodnout tak, že dohodu rodičů neschválí, protože zkoumá především, zda domluva rodičů je v souladu se zájmem dítěte. Poměry dítěte nejsou nijak závazně upraveny, zůstávají stejné jako před rozvodem manželství nebo rozchodem rodičů. Institutu společné péče je využíváno především u dětí, které jsou blízko věku zletilosti, nebydlí již s rodiči ve společné domácnosti, studují v jiném městě, samy se živí apod.¹³

O střídavé péči a problematice s ní související si lze v současnosti přečíst značné množství publikací. Ráda bych však pojala toto téma komplexně, a to s jeho výhodami i nevýhodami tak, aby čtenář měl po přečtení celého textu možnost vytvořit si svůj názor, a to na základě přehledně zpracovaných a objektivně podaných informací. Stěžejními zdroji této práce budou především monografie a odborné články pojednávající o střídavé péči, dále také občanský zákoník včetně jeho komentovaných znění. V části, která se bude zabývat „střídavkou“ z psychologického hlediska využiji zejména publikací, jež jsou dílem psychologa Tomáše Nováka.

¹³ ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975*. Praha: Leges, 2016, s. 1622.

2 Problematika střídavé péče

Mezi základní lidská práva, která náleží každému člověku, patří i právo na rodinný život. Dítěti se však může snadno stát, že je o právo na rodinný život s oběma rodiči připraveno, a to přímo svými rodiči, ať už úmyslně či ne, přitom takovému chování není schopno zamezit či jej ovlivnit.¹⁴ Rodiče si mnohdy neuvědomují, že dítě není jejich majetkem, tedy nepatří nikomu z nich a tudíž má právo na lásku, péči a přítomnost matky i otce.¹⁵

Možností jak zajistit oběma rodičům a dítěti vyrovnané právo na rodinný život je nepochybně střídavá péče, která poskytuje šanci prožít s každým z rodičů v zásadě stejnou část dětství.¹⁶

Lev Nikolajevič Tolstoj pravil: „*Šťastný je ten, kdo našel štěstí v rodině.*“. Rodina však bohužel mnohdy nefunguje tak jak má a proto je potřeba nalézt vhodné varianty či kompromisy právě v rámci níže uvedených problematických otázek střídavé péče, aby i dítě, jež nemělo to štěstí, a jeho rodina se rozpadla, bylo šťastné a prožilo hezké dětství, které mu poslouží jako odrazový můstek do dospělého života.

2.1 Intervaly střídání

Opět se zřetelem k nejlepšímu zájmu dítěte je klíčovým prvkem bezproblémového fungování střídavé péče určit, co nejvhodněji časový úsek, po který bude dítě pobývat u jednoho z rodičů. Není podmínkou, že jednotlivé intervaly musí být stejně dlouhé, mělo by však v zásadě docházet k vyrovnané péči a pokud možno vyváženému vlivu obou rodičů na dítě.¹⁷ Zákonem není nikde tato doba upravena, je tedy na dohodě rodičů nebo na rozhodnutí soudu správně určit po jakém čase se bude dítě přesouvat od jednoho rodiče k druhému.

Dříve bylo v praxi nejrozšířenější střídání po jednom měsíci, delší perioda se nedoporučovala, ať už z hlediska možného přerušení vazeb mezi dítětem a druhým rodičem a také z toho důvodu, že zejména mladší děti by mohly tímto dlouhým odloučením trpět. Ke kratším časovým intervalům se přistupovalo u dětí útlejšího věku.¹⁸ V současnosti, tedy asi po dvaceti letech, kdy střídavá péče vstoupila v České republice do podvědomí laické i odborné

¹⁴ WESTPHALOVÁ, Lenka, ROGALEWICZOVÁ, Romana. Práva dítěte v rodičovském konfliktu. *Právní rozhledy*, 2016, č. 19, s. 660.

¹⁵ Tamtéž, s. 662.

¹⁶ Tamtéž, s. 663.

¹⁷ HODINA, Aleš. *Musí být střídavá péče vždy stejně dlouhá?* [online]. stridavka.cz, 04. listopadu 2010 [cit. 11. října 2017]. Dostupné na <<http://www.stridavka.cz/poradna-13-intervaly-stridave-pece.html>>.

¹⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana, NOVÁK, Tomáš. Reálně o společné či střídavé porozvodové výchově. *Bulletin advokacie*, 1999, č. 3, s. 31.

veřejnosti, si dovolím tvrdit, že model jednoho měsíce je spíše raritní, mnohem častější je střídání po jednom či dvou týdnech. Během kratšího časového intervalu nedochází k tak velkému citovému strádání u dětí, ostatně ani u jejich rodičů.

Nejen to, že se dítěti či rodiči stýská, může být nevýhodou delších intervalů střídání. Pokud se rodič rozhodne tzv. „přetáhnout dítě na svou stranu“ a působit na něj, aby si vytvořilo negativní postoj k druhému rodiči a tím byl narušen jejich vzájemný vztah, tak je měsíc dostatečně dlouhá doba, především u mladších dětí, k převzetí názoru rodiče manipulanta. „*V krajních případech může u dítěte dojít až k vytvoření syndromu zavržení rodiče (Parental Alienation Syndrome).*“¹⁹ Ve chvíli, kdy se takovým chováním prezentují oba rodiče, se dítě dostává do stavu jakési iluze, kdy neví, čím je, kde vlastně patří, komu má věřit apod., což může mít pochopitelně neblahý vliv na jeho psychickou stránku. Tato situace je nazývána dvojnou vazbou, kterou lze popsat jako podávání protichůdných informací současně.²⁰

Další faktor, který by měl ovlivnit délku intervalu střídání dítěte, a ve svém jádru i nařízení střídavé péče obecně, je také vzdálenost bydlišť obou rodičů, neboť pokud dítě nemůže navštěvovat stejnou školu, docházet do stejných zájmových kroužků, potkávat své kamarády a trávit s nimi čas, tak nejsou dlouhé pobyty u obou rodičů pro dítě přínosné. Toto vše a mnoho dalšího zapříčiňuje negativní dopady na dítě jako je např. vypadnutí z dětského kolektivu, šikana, výjimkou není zhoršení prospěchu ve škole, špatné výkony ve sportu či jiných volnočasových aktivitách a celkové zhoršení psychického stavu dítěte.

Rodiče mají často právě vypadnutí z dětského kolektivu jako, dle mého názoru oprávněný, protiargument střídavé péče, což můžeme vidět kupř. v odůvodnění Nálezu Ústavního soudu „*Stěžovatelka svým odvoláním napadla výroky rozhodnutí soudu prvního stupně, jimiž byl upraven rozsah styku vedlejšího účastníka s nezletilou, a dále výroky, jimiž byla stanovena výše výživného, jež je vedlejší účastník povinen na výživu nezletilé přispívat. Ve vztahu ke stanovenému rozsahu styku vedlejšího účastníka s nezletilou pak namítala, že takto stanovený rozsah styku není vhodný, neboť v jeho důsledku dojde k pravidelnému dvoutýdennímu výpadku v zájmových aktivitách nezletilé (když tyto aktivity jsou koncentrovány vždy v první polovině týdne, přičemž k předání nezletilé zpět matce má dle rozhodnutí soudu prvního stupně docházet vždy ve středu v odpoledních hodinách) a téměř dvoutýdennímu výpadku v její docházce do předškolního zařízení.*“²¹ S tímto se tedy musí soudy vždy

¹⁹ ROGALEWICZOVÁ, Romana. Možnosti realizace styku rodiče s dítětem. *Právní rozhledy*, 2017, č. 18, s. 619.

²⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana, NOVÁK, Tomáš. Reálně o společné či střídavé porozvodové výchově. *Bulletin advokacie*, 1999, č. 3, s. 30.

²¹ nálezu Ústavního soudu ze dne 30. 05. 2014, sp. zn. I. ÚS 1506/13

vypořádat a každý jednotlivý případ posoudit dle jeho individualit a především nejlepšího zájmu dítěte.

S určitostí lze říci, že střídavá péče by se měla, pokud možno, co nejvíce podobat přirozenému, klasickému životu. Dítě by mělo obě výchovné prostředí vnímat jako dvě součásti, které tvoří jeden domov.²²

2.1.1 Jaký interval střídání nejméně zatíží dítě?

Jak již bylo zmíněno výše, zákonem není nikde výslovně stanoven rozsah střídání. Nežádka bývá pro rodiče (i soud) velmi obtížné najít rozumný kompromis, tak aby bylo co nejméně zatěžováno především dítě. Není podmínkou, že střídavá péče může být nařízena jen za situace, kdy bude dítě stejnou dobu u matky i u otce, ale dle mého názoru by rozdíl neměl být markantní, neboť musí být zachováno právo rodiče na výchovu dítěte u jednoho, tak jako u druhého rodiče, tedy možnost věnovat se dítěti, působit na něj a ovlivňovat jeho vývoj až do dospělého věku. K tomuto se také vymezil Ústavní soud: „*Skutečnost, že soudy nenařídily střídavou výchovu rovnoměrně mezi oba rodiče a nevyhověly přání stěžovatele mít pro výchovu nezletilého stejný prostor jako matka, nepředstavuje v projednávané věci porušení práva dítěte na péči rodičů podle čl. 7 odst. 1 této Úmluvy.*“²³

Odpověď na otázku, kterou nese název této podkapitoly, není snadné nalézt, neboť je jasné, že každý interval střídání na dítě působí a určitým způsobem jej ovlivňuje a zatěžuje, jde však o to nalézt vhodnou variantu, jež bude takto činit, co nejméně.

Co se týče delších časových úseků, kterými můžeme rozumět dobu čtrnáct dní a delší, tak o nich lze říci, že neovlivňují dítě přespříliš z hlediska přejíždění a neustálého balení, dítě má možnost zabydlet se ve svém pokojíčku a cítit se tam jako doma. Toto vnímám jako pozitivum, negativem se však jeví fakt, kdy jednotlivá bydliště rodičů jsou ve větší vzdálenosti, a tím dochází k absenci dítěte v jednotlivých školních zařízeních, zájmových kroužcích a není ve styku se svými kamarády, nemluvě po citovém strádání po druhém z rodičů, prarodičích, domácích mazlíčcích či jiných rodinných příslušnících. Nejde si nepovšimnout, že tyto intervaly nejsou v souladu s blahem dítěte a jeho nejlepším zájmem a mělo by se k nim v rámci střídavé péče přistupovat obezřetně.

V případě, že je nastavena střídavá péče tak, že vede k nutnosti střídat školy dítěte nebo bydlí rodiče každý v jiné zemi, je na zamyšlenou, zda nezvážit půlroční interval střídání.

²² KLIMES, Jeroným. *Střídavá výchova a styk s dítětem po rozchodu* [online]. klimes.mysteria.cz, 2009 [cit. 25. října 2017]. Dostupné na <http://www.klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/stridava_vychova.pdf>.

²³ usnesení Ústavního soudu ze dne 13. 01. 2011, sp. zn. IV. ÚS 2248/10

Pravidelné střídání škol během školního roku totiž logicky vede k tomu, že hrozí nesourodost učebního plánu, kdy různé školy vyučují sice stejné učivo, ale v odlišnou dobu, může se tak snadno stát, že se dítě bude učit jedno učivo dvakrát a jiné vůbec. Benefitem takto nastaveného intervalu je také to, že škola nebude mít problém s klasifikací žáka. Pro dítě bude i snadnější během půl roku získat kamarády z řad svých spolužáků, než v období, kdy neustálé střídá školu, protože se zúčastní bez problémů všech školních akcí, během kterých zažije spoustu zábavy se svými vrstevníky. Pokud strany přistoupí k půlroční střídavé péči, jeví se jako nutnost určit vhodný rozsah styku s druhým rodičem, u kterého dítě daný půlrok není, aby nedošlo k jejich vzájemnému odcizení. Otázkou však zůstává, zda se v takových případech nejedná spíše o pravidelné svěřování dítěte do péče výlučné.²⁴

Dále si pojdme přiblížit krátkodobější a asi i nejčastější periodu v rámci střídavé osobní péče o dítě, a to období jednoho týdne. V této situaci dojde k obměně výhod a nevýhod tak, jak jsou zmíněny u střídání po čtrnácti a více dnech, tedy že dítě sužuje neustálé balení a vybalování věcí, může mít také pocit, že nikam pořádně nepatří. Jedná se o „děti s kufrem“, a to i v případě, že jsou vybaveny dvěma sadami věcí osobních potřeb (k této problematice níže). Na druhou stranu, dítě není vytrženo z kolektivu na delší dobu a neúčast ve volnočasových aktivitách se dá snadněji dohnat. Výhodou také je, že dítě neztrácí (či jen minimálně ztrácí) kontakt s druhým rodičem a nemusí být potřeba doplňujícího rozhodnutí o úpravě styku druhého rodiče v tomto období, jelikož se jedná o takto krátká období.²⁵

Z mého pohledu je varianta střídání po týdnu menším zlem, neboť zde je spíše možné jednat v nejlepším zájmu dítěte. Nejeví se mi špatnou možností ani tzv. „*střídavá střídavá péče*“, jež spočívá v tom, že během pobytu dítěte u jednoho z rodičů, je tento pobyt většinou na jedno odpoledne přerušena dobou, kterou stráví dítě s druhým rodičem či *střídavá péče s možným občasným střídáním*, jejíž podstatou je, že v případě určitého důvodu (např. rodinná oslava, dětský den či jiná aktivita, kterou chce s dítětem vykonat rodič v době, kdy je zrovna dítě u druhého rodiče a dítě jeví o tuto činnost zájem) existuje možnost setkání s druhým rodičem.²⁶ Podstatou fungování všech těchto alternací však je ochota rodičů komunikovat a vytvořit konsenzus, který bude vyhovovat každému a to po všech stránkách.

²⁴ TRÁVNÍČEK, Milan. *Střídavá péče*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 79.

²⁵ Tamtéž, s. 76.

²⁶ NOVÁK, Tomáš. In NOVÁK, Tomáš, CORRADINIOVÁ, Simona, VYPUŠTÁK, Radim. *Kontakt s dětmi po rozvodu. Jak nepřijít o dítě*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 102.

2.2 Předávání dítěte

Schopnost poklidného předávání dítěte po ukončení jeho pobytu u jednoho z rodičů a jeho plynulý přechod k druhému by měla být nezbytným předpokladem pro nařízení střídavé péče, neboť: „*Je nepochybné, že na psychiku dítěte velmi působí nekomunikativnost rodičů při jeho předávání a jedná se tak o výrazně nežádoucí jev pro osobnostní vývoj i duševní zdraví nezletilého. A proto se může stát, že v případě rodiče, který měl až doposud dítě ve své výlučné péči a nebude ochoten s druhým rodičem komunikovat a spolupracovat při jeho předávání, svěřit soud dítě do výlučné výchovy druhého rodiče. Zájmem dítěte totiž nepochybně je, aby bylo především v péči obou rodičů, a není-li to možné, pak toho z rodičů, který k tomu má lepší předpoklady, mimo jiné uznává roli a důležitost druhého rodiče v životě dítěte a je přesvědčen, že i ten druhý je dobrým rodičem.*“²⁷.

Bez nadsázky lze říci, že dítě, které si rodiče vymění v příjemné atmosféře, zvládá tyto situace mnohem lépe, než děti, jež musí snášet (i jen neverbální) narážky či urážky rodičů. Dítě má, ve většině případů, stejně tak rádo mámu i tátu a proto vzbuzovat u něj pocit, že si je nuceno mezi nimi vybírat není žádoucí ani pro jednoho z účastníků předání. U potomka může dojít k nejrůznějšímu chování. Stres, pláč, vzdor či ignorace nejsou výjimkou. A proto i pro rodiče bude snazší, pokud se budou loučit s usměvavým dítětem, které se těší na pobyt u otce či matky a tento stejný scénář se odehraje i příště, když bude na řadě druhý z nich. Rodiče by si měli být vědomi, že právě oni jsou tím klíčovým prvkem a jakkoliv jim může být předávání dítěte nepříjemné, tak se musí vyvarovat toho, aby na nich dítě jejich nervozitu poznalo.

Občanský zákoník se věnuje osobnímu styku rodiče s dítětem v rámci svěřením dítěte do výlučné péče jednoho z rodičů, tato ustanovení lze však, dle mého názoru, analogicky použít i v případě střídavé péče, kdy rodičem, který má dítě v péči bude myšlen právě předávající rodič. Občanský zákoník v § 888 poslední věta zní: „*Rodič, který má dítě v péči (předávající rodič, pozn. aut.), je povinen dítě na styk s druhým rodičem řádně připravit, styk dítěte s druhým rodičem řádně umožnit a při výkonu práva osobního styku s dítětem v potřebném rozsahu s druhým rodičem spolupracovat.*“, v následujícím ustanovení je dále zakotveno, že oba rodiče jsou povinni zdržet se všeho, co by mohlo zapříčinit narušení vztahu mezi dítětem a rodiči či ztížit jeho výchovu.²⁸ Tak jako rodič má právo na styk s dítětem, má i dítě právo na styk

²⁷ FIDRMUCOVÁ, Anna. Střídavá péče v rozhodovací praxi Ústavního soudu. *Právní rozhledy*, 2017, č. 8, s. 282.

²⁸ zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

s oběma rodiči²⁹ a pokud si rodiče jakýmkoliv způsobem vzájemně brání v kontaktu s jejich společným dítětem, zasahují tak i do práva dítěte na oba rodiče, které s touto situací většinou bohužel nic nezmůže. Jak však docílit toho, aby předávání dítěte probíhalo bez komplikací?

Nevlídná komunikace mezi otcem a matkou je tedy, jak již bylo zmíněno výše, tabu. Není také příliš vhodné, aby ve chvíli, kdy nastane čas jít ke druhému rodiči, bylo dítě odtrženo od své oblíbené aktivity, ať už je to hraní si s hračkami či kamarádem, sledování pohádky nebo pokud si zrovna pochutnává na svém oblíbeném jídle. Naopak je výhodné přerušit dítěti činnost, která jej zrovna nebaví, kupř. uklízení, pomáhání při domácích pracích apod. Dále se nedoporučuje se s dítětem opakovaně loučit, vracet se k němu nebo zbytečně upoutávat jeho pozornost. Děti obvykle také špatně snáší situaci, kdy jej jeden rodič vyzvedne ze školky či školy s úmyslem jej alespoň krátce vidět před pobytem u druhého rodiče a vzápětí jej předává, protože během takto krátké chvíle si dítě nemůže jednoho rodiče náležitě užít, ačkoliv by chtělo a vyvolává to u něj nepříjemné pocity. Ve chvíli, kdy má dítě s přechodem k druhému rodiči problém, není od věci jej zkusit určitým způsobem pozitivně motivovat, aby se na pobyt těšilo a rychle se poté rozloučit.³⁰

Nejrozumnější z rodičů provádějí tzv. předání s překryvem. Takto se nazývá situace, kdy oba rodiče spolu stráví alespoň krátkou chvíli při předání dítěte. Během této doby si mohou oba rodiče říct vše podstatné a dítě má možnost užít si obou rodičů a strávit s nimi alespoň nějaký čas společně. Ostatně určitá informační povinnost mezi rodiči je zakotvena i v občanském zákoníku, kde je výslovně stanoveno, že rodiče jsou si povinni navzájem, tj. jeden druhému, sdělit vše důležité, co souvisí s dítětem a jeho nejlepším zájmem.³¹ Po této vzácné chvíli, která se může odehrát např. v cukrárně, v domácnosti jednoho z rodičů či na procházce se dítě v poklidu odebere k druhému z nich.³²

Řešením v případech, kdy rodiče nejsou schopni spolu komunikovat a ochotni tento stav zlepšit, může být i třetí osoba. V úvahu připadají prarodiče či někdo jiný, koho dítě zná a má k němu kladný vztah. Tato varianta bez citových či jiných výlevů je vhodnější variantou pro všechny ze zúčastněných.

²⁹ čl. 9 odst. 3 Úmluvy o právech dítěte č. 104/1991 Sb. ze dne 20. listopadu 1989 „Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte odděleného od jednoho nebo obou rodičů udržovat pravidelné osobní kontakty s oběma rodiči, ledaže by to bylo v rozporu se zájmy dítěte.“

³⁰ RUSÝ, Pavel. *Předávání malého dítěte mezi rodiči* [online]. stridavka.cz, 16. května 2016 [cit. 22. října 2017]. Dostupné na <<http://www.stridavka.cz/predavani-maleho-ditete-mezi-rodici.html>>.

³¹ § 890 Zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

³² HOFFMANOVÁ, Hana. *Rozvádíme se. Je pro nás střídavá výchova dítěte ideálním řešením?* [online]. sancedetem.cz, 30. listopadu 2011 [cit. 26. října 2017]. Dostupné na <<http://www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/clanky/rozvadime-se-je-pro-nas-stridava-vychova-ditete-ideálním-řešením-22.html>>.

V žádném případě by však nemělo docházet k tomu, že rodiče začnou ustupovat dítěti ve chvíli, kdy se začne vzpouzet. Takové jednání během výchovy není ideální ani v každodenních záležitostech, natož u předávání dítěte v rámci střídavé péče, neboť: „*Vůbec nejškodlivější je, když rodiče připustí, že po negativní reakci dítěte k předání nedojde - to vede k přestování návyku, že o předání či nepředání rozhoduje dítě a má k tomu používat pláč, vztekání se a další nežádoucí dětské "strategie"*.³³ Toto vše vede ve většině případů k vytvoření tzv. reflexu vynucování. Pokud ovšem dítě bude navyklé na to, že stanovený rituál končí tak, jak má, tedy přechodem od jednoho rodiče k druhému, negativní projevy v jeho chování vymizí nebo vůbec nedojde k jejich vzniku.

2.2.1 Osobní věci dítěte

Ve chvíli, kdy má dítě dva pokojíčky je potřeba vyřešit jestli bude také mít všechny své věci dvakrát, tedy u každého z rodičů doma zvlášť. S tímto se logicky pojí otázka, zda bude dítě cestovat jen s malým baťůžkem nebo s lodním kufrem, myšleno v nadsázce. I když mnohdy toto zveličení nemá daleko od pravdy.

Je bezesporu praktičtější, pokud má dítě dvě sady učebnic, školních pomůcek, apod., rodiče se tímto mohou vyhnout situacím, kdy si dítě zapomene vzít s sebou školní potřeby. U oblečení už to bývá složitější. Rodiče by měli mít jasně stanovená pravidla, zda bude dítě chodit k druhému rodiči s čistým a nažehleným oblečením nebo zda bude prát věci až ten druhý z nich, také kdo oblečení koupí v případě potřeby či jak se na nákupu budou oba finančně podílet.³⁴

Z praktického hlediska je opravdu nutné si tato pravidla vymezit, pokud vše nefunguje přirozeně, neboť ve finále tím bude trpět zas a znova převážně dítě. Z vlastní zkušenosti mohu potvrdit, že jsem byla svědkem situace, kdy matka zakazovala dítěti nosit jeho oblíbené tričko v době, kdy je u ní, protože mu ho koupil právě otec.

2.3 Výživné

„*Výživné, pod tímto pojmem je třeba rozumět zabezpečování a úhradu osobních potřeb oprávněných fyzických osob, nejenom tedy zabezpečení výživy ve vlastním slova smyslu, ale i uspokojení ostatních hmotných a kulturních potřeb oprávněného subjektu v rozsahu, který je*

³³ RUSÝ, Pavel. *Předávání malého dítěte mezi rodiči* [online]. stridavka.cz, 16. května 2016 [cit. 22. října 2017]. Dostupné na <<http://www.stridavka.cz/predavani-maleho-ditete-mezi-rodici.html>>.

³⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana, NOVÁK, Tomáš. Reálně o společné či střídavé porozvodové výchově. *Bulletin advokacie*, 1999, č. 3, s. 33.

*dán odlišně podle jednotlivých druhů vyživovací povinnosti. Výživné může být plněno poskytováním pravidelně se opakujících peněžních dávek, ale může spočívat i v poskytování určitých naturálních plnění, např. bydlení, ošacení, živobytí apod. Za plnění vyživovací povinnosti pokládá zákon i výkon osobní péče o osobu oprávněného.*³⁵

Občanský zákoník termín výživné nijak nedefinuje ani podrobněji nevysvětluje, stejně tomu tak je i u teoreticky přesnějšího pojmu vyživovací povinnost, který je označením pro pododdíl 4 tohoto zákona. Pojmy výživné i vyživovací povinnost se tedy používají ve shodném významu. Výživné je nutno chápat v jeho dvojím smyslu. Širším významem tohoto institutu je penězi ocenitelný majetkový souhrn věcí peněžité i nepeněžité povahy a jiného právního charakteru³⁶, který poskytuje povinný oprávněnému, aby naplňoval jeho osobní potřeby, tedy aby jej vyživoval. Na druhou stranu v užším pojetí se výživným rozumí to konkrétní plnění na bázi existující vyživovací povinnosti, tento závazek vzniká až soudním rozhodnutím, popř. dohodou stran.³⁷

Oblast výživného je rozhodně jedno z nejpálčivějších témat celkové problematiky střídavé péče, neboť většina sporů, které vzniknou ve spojitosti se střídavou péčí, pramení právě ve výživném, konkrétně ve stanovení jeho výše, způsobu hrazení a určení povinných subjektů. Ve většině případů se rodiče na tomto nemohou shodnout, a proto nezbyvá nic jiného, než aby soud výživné spravedlivě vyměřil.

Vedle toho, že je výživné stanoveno soudem tak, že jim je uložena povinnost platit výživné navzájem, tak existují další tři nejčastější varianty, které mohou nastat:

1. není stanoveno žádné výživné, jelikož finanční situace rodičů je obdobná,
2. jeden rodič neplatí nic, druhý rodič platí nepříliš vysokou částku,
3. stanovená částka se liší u každého z rodičů v závislosti na příjmovou situaci každého z nich.

K první variantě, jedná se zejména o případy, kdy je dítě soudem svěřeno do společné péče.

V druhé a i v poslední uvedené alternativě je zmíněna možnost stanovení různě vysoké částky každému z rodičů. Neznamená to však, že by bylo možné stanovit jednomu rodiči výživné a u druhého tak neučinit jen z toho důvodu, že je mezi nimi značně odlišná životní úroveň, která vede k tomu, že hrazení základních potřeb dítěte zatíží jednoho rodiče nepoměrně

³⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana. In HENDRYCH, Dušan a kol. *Právnícký slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.

³⁶ Např. osobní péče

³⁷ ELISCHER, David. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s. 2014, s. 563.

více než druhého,³⁸ neboť i ve chvíli, kdy rodič nedisponuje žádným průběžným výdělkem, je žádoucí mu nastavit výživné ve výši, která je přiměřená jeho majetkovým poměrům.³⁹

Nezřídka se také stává, že otcové brojí za střídavou péči, ne aby mohli být v co nejčastějším kontaktu se svým dítětem a pečovat o něj, ale z důvodu vidiny nižšího výživného.⁴⁰

Ženy jsou často naopak zastávkyněmi výlučné péče o dítě, také z důvodů finančních, jelikož v rámci střídavé péče bývá výživné určeno oběma rodičům a mohlo by se tak snadno stát, že budou mít tedy k dispozici méně peněz. Matky v takových případech zaručují otcům nadstandardně široký styk s potomkem, ale trvají na formálním svěřeni dítěte do jejich výhradní péče. Je na místě zdůraznit, že takové chování ženám nelze mnohdy vyčítat, neboť mají obecně menší příjmy než muži (i za výkon stejné práce) a i v dnešní moderní době jsou v mnohých ohledech znevýhodňovány, např. za situace, kdy zaměstnavatel upřednostní spíše muže, než ženu, a to z důvodu možného mateřství a pozdější péče o dítě nebo není ochoten ženě správně nastavit podmínky právě pro mateřství a následnou rodičovskou dovolenou.⁴¹

Jak již bylo řečeno, účelem částky, kterou má rodič pravidelně přispívat druhému rodiči je pokrytí nákladů na výživu dítěte, je tedy nelogické, aby měl jeden rodič platit výživné i v době, kdy má dítě u sebe a je tedy v jeho osobní péči.⁴² Výživa dítěte má dvě dimenze. Jednak je tento výraz používán úžeji ve významu zabezpečení výživy ve smyslu primárních potravin k přežití jedince, jedná se o tzv. vlastní výživu. Následně v širším významu se tímto termínem rozumí uspokojování dalších potřeb, hmotného i nehmotného charakteru, jako jsou stravování, ošacení, bydlení, sport, rekreace, zdraví.⁴³ K tomu se shodně vyjádřil také Ústavní soud, jenž uvedl: *„...povinnost rodiče platit výživné za dobu, kdy má dítě ve své péči, postrádá rozumné opodstatnění, neboť výživné je z povahy věci osobním právem dítěte, přičemž výživné na nezletilé dítě se stanoví zásadně tak, že se platí k rukám osoby, která dítě vychovává (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 3. 2008, sp. zn. 30 Cdo 5171/2007). Není tedy důvodu, aby výživné bylo placeno osobě, která dítě právě nevychovává. Obdobné lze ostatně dovodit i ze znění ustanovení § 85 odst. 3 zákona o rodině: „Při určení rozsahu jejich vyživovací povinnosti přihlíží se k tomu, který z rodičů a v jaké míře o dítě osobně pečuje.“⁴⁴* Opřít se lze

³⁸ SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekodifikaci soukromého práva*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 136.

³⁹ náleží Ústavního soudu ze dne 12. 09. 2006, sp. zn. I. ÚS 299/06

⁴⁰ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Střídavá péče velebená i proklínaná. *Bulletin advokacie*, 2015, č. 3, s. 45.

⁴¹ LUŇÁČKOVÁ, Oldřiška. Muži versus Ženy – právní úprava střídavé výchovy. *Právo a Rodina*, 2011. č. 10, s. 17-18.

⁴² HUFOVÁ, Adéla. Střídavá péče v judikatuře Ústavního soudu, *Právní rozhledy*, 2012, č. 21, s. 752.

⁴³ ELISCHER, David. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s. 2014, s. 564.

⁴⁴ usnesení Ústavního soudu ze 14. 10. 2008, sp. zn. IV. ÚS 1149/08

také o občanský zákoník, který v ustanovení § 913 odst. 2 věta druhá stanoví, že při stanovování výše výživného je dále třeba přihlídnout k tomu, že povinný o oprávněného osobně pečuje a k míře, v jaké tak činí.⁴⁵

Zde je potřeba také znovu zmínit to, co plyne již z výše citovaného Ústavního soudu, že oprávněnou osobou v oblasti výživného je samotné dítě, ne jeho rodič. Dítě má právo na výživné, což plyne z ustanovení § 912 občanského zákoníku: „*Nezletilé dítě, které není plně svéprávné, má právo na výživné, i když má vlastní majetek, ale zisk z majetku spolu s příjmem z výdělečné činnosti nestačí k jeho výživě.*“⁴⁶ a to nejen vůči rodičům, ale s ohledem na systematiku zákona i vůči svým dalším předkům. Výživné je však možno přiznat pouze tomu, kdo není schopen sám se žít.⁴⁷ Na druhou stranu, pokud má dítě i značný majetek, ale tento majetek mu nevynáší žádný zisk nebo jsou výnosy používány na řádnou správu majetku dítěte, za což lze považovat i nezbytnou údržbu či investice, tak má právo na výživné. V případě výdělečné činnosti je nutné vždy brát v úvahu, zda se dítě ještě soustavně připravuje na budoucí povolání a výdělečná činnost je jen příležitostná, či už je tato příprava ukončena a dítě má objektivní i subjektivní možnost samostatně uspokojovat všechny své potřeby.⁴⁸ Důvodová zpráva k občanskému zákoníku k problematice práva dítěte na výživné říká: „*Zásadní podmínkou přiznání výživného je potřeba oprávněného, jeho neschopnost sám se o sebe - pokud jde o výživu - postarat. Jako dosud je tu omezení pravidlem dobrých mravů. Dosavadní výklady soudní praxe je dobře možné použít. Nicméně, vzhledem ke změně ekonomicko-sociálních podmínkám se zdá být nezbytné výslovně stanovit, že za nemravnou nemá být považována žádost dítěte, učiněná přesto, že dítě má dostatečný majetek, avšak zisk z tohoto majetku spolu s příjmem, který svým vlastním přičiněním (zejména pracovní nebo jinou výdělečnou činností) nabývá, k výživě nestačí (pro představu stačí uvést za příklad dítě jako vlastníka malého nebo zanedbaného bytového domu, v němž dítě, popř. jeho rodina bydlí).*“⁴⁹

2.3.1 Určení výše výživného

Stanovení adekvátní výše výživného je nesnadnou záležitostí, a pokud rodiče nejsou schopni uzavřít v tomto ohledu dohodu, tak na soudu stojí, aby zvážil všechny podstatné okolnosti každého individuálního případu. V případě řízení o výživném se jedná o řízení

⁴⁵ zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ § 911 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁸ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II Rodinné právo (§655-975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 1056.

⁴⁹ Důvodová zpráva k občanskému zákoníku k § 911 a § 912 ze dne 03. 02. 2012

nesporné, což značí rovnost stran a povinnost soudu samého zajistit důkazy rozhodné pro správné rozhodnutí ve věci. Návrhy účastníku ohledně výše výživného nejsou pro soud závazné a může tedy částku zvýšit či snížit na základě svého uvážení, soud však povinně musí vyzvat účastníky k uzavření smíru. Samotné řízení je možno zahájit jak na návrh dítěte či zákonného zástupce, tak i bez návrhu. Výsledkem je předběžně vykonatelný rozsudek, což znamená, že povinný musí zaplatit výživné i v případě, že podá proti tomuto rozsudku odvolání. Dítě a jeho zájmy zastupuje kolizní opatrovník, typicky orgán sociálně-právní ochrany dětí.⁵⁰ Platí zde osvobození od soudních poplatků.⁵¹

Z ustanovení § 913 občanského zákoníku plynou dvě kritéria, která je nutno brát v potaz. Prvním z nich je, že pro určení rozsahu výživného jsou rozhodné odůvodněné potřeby oprávněného a jeho majetkové poměry. Druhé kritérium naopak spočívá ve schopnostech, možnostech a majetkových poměrech povinného.⁵²

Primární hledisko, které může soudům také pomoci při určování výše výživného, jelikož předchází i samotné odůvodněné potřeby dítěte, je životní úroveň rodičů, neboť tato úroveň má být v zásadě stejná jako u jeho rodičů.⁵³ Dále tedy pro stanovení částky, kterou je povinný (rodič) povinen přispívat oprávněnému (dítěti), jsou sekundárně rozhodné odůvodněné potřeby dítěte. Toto měřítko však v sobě skrývá velkým množstvím faktorů, které je nutno zohlednit samostatně, ale i ve vzájemné souvislosti. Demonstrativním výčtem lze uvést:

1. Zdravotní stav dítěte. V případě, že mají rodiče to štěstí a narodilo se jim zdravé dítě, tak i přes to jsou náklady spojené s jeho zdravím vysoké, ať už se jedná o různá očkování, doplácení příležitostných léků, brýle či rovnátka. Za situace, kdy je dítě navíc určitým způsobem handicapované, tak částky spojené s jeho postižením často dosahují až astronomických výšin, i když je dítě zdravotně pojištěno, tak ne všechno pojišťovna proplácí nebo přispívá jen z části. Jedná se o výdaje na různé zdravotní pomůcky, operace, ozdravné pobyty, lázně apod.
2. Věk dítěte. V tomto ohledu dříve platila přímá úměra, čím je dítě starší, tím jsou náklady na jeho výživu vyšší. V dnešní době však výdaje s dětmi útlého věku mohou být zvyšovány, např. cenami jednorázových plen, výživy, očkování, kosmetických přípravků apod. Podstatným mezníkem, také dle mého názoru, je nástup dítěte do základní školy. Vybavit dítě všemi školními pomůckami,

⁵⁰ § 466 an. Zákon č. 292/2013 Sb., Zákon o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

⁵¹ § 11 odst. 1 písm. a) Zákon č. 549/1991 Sb., zákon České národní rady o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů

⁵² Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁵³ § 915 odst. 1 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

učebnicemi je bezesporu velmi finančně náročné, nemluvě o školních výletech, lyžařských zájezdech. U studentů středních a vysokých škol je samozřejmostí počítač, popř. notebook, je nutno zjistit jejich náklady na jízdné do školy a na ubytování, jelikož mnohdy studují mimo město, ve kterém mají své bydliště. Mladí studenti se také účastní tanečních kurzů, využívají možností vyjet na zahraniční studijní pobyty a stáže.

3. Mimoškolní aktivity. Další vliv na stanovení výše částky výživného mají zájmové činnosti a kroužky, kterým se dítě věnuje. Je jistě zřejmé, že pokud se dítě kupř. věnuje hokeji, fotbalu či jakémukoli jinému sportu na vysoké úrovni, tak náklady s tím spojené jsou mnohonásobně vyšší než keramický kroužek.
4. Příprava na budoucí povolání. Tímto se rozumí studium právě na středních a vysokých školách. Otazníkem však je studium na soukromých institucích, které je vnímáno spíše jako nadstandard. Soukromé školy, ve kterých se obvykle hradí nemalé školné, by měly smlouvu o studiu dítěte uzavírat především s oběma rodiči, pokud jsou oba nositeli rodičovské zodpovědnosti, neboť se stává, že smlouvu uzavře pouze jeden rodič, aniž by o tom druhý věděl, a poté žádá po druhém z rodičů zvýšení výživného. Pokud dítě jednou ukončí studium a později opět započne se studiem je potřeba zhodnotit, zda se opravdu jedná o pokračování v přípravě na jeho budoucí povolání, toto další studium by mělo probíhat ve školním zařízení a alespoň rámcově navazovat na předchozí vzdělání.
5. Vlastní příjmy dítěte. Připomínám, že značné příjmy obvykle znamenají určitou úpravu vyživovací povinnosti, nemusí automaticky zapříčinit její zánik. Příjmy musí pramenit ze stálé a pravidelné práce, ze sportovních aktivit či kulturní činnosti, ne pouze z ojedinělých brigád.⁵⁴

Jak již bylo naznačeno výše, druhým zákonným kritériem pro určení výše výživného je zhodnocení možností, schopností a majetkových poměrů povinného či vhodněji obou rodičů. Dále je třeba prověřit, zda se povinný záměrně nevzdal bez závažného důvodu lepšího zaměstnání, výhodnější výdělečné činnosti či nějakého majetkového prospěchu nebo zda se nevystavuje nepřiměřeným majetkovým rizikům.⁵⁵ Jedná se o problematický proces, stejně tak jako u hodnocení odůvodněných potřeb dítěte. I Ústavní soud zaujal názor, že při rozhodování o výživném je třeba poměry povinného posuzovat komplexně.⁵⁶

⁵⁴ NOVÁ, Hana. Vyživovací povinnost obávaná i opomíjená. *Bulletin advokacie*, 2008, č. 1-2, s. 34-35.

⁵⁵ § 913 odst. 2 první věta zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁶ Rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 16. 3. 2006, sp. zn. III. US 511/05

Schopnostmi a možnostmi výživou povinného rodiče se rozumí jeho celkové, aktuální, subjektivní vlastnosti, kterými může rodič disponovat, a to bez ohledu na jeho momentální finanční zázemí, které nabyl v minulosti (dědictvím, darem atd.), a nejsou spojeny s jeho osobními vlastnostmi. Majetkové poměry jsou tedy druhou oblastí, posuzující se u povinného pro stanovení výše výživného. Je nutno zdůraznit, že důvodem pro změnu vyživovací povinnosti není každá změna majetkových poměrů. Pokud např. rodič zakoupí dům z úspor získaných na základě výdělků (tzv. odložená spotřeba), kterého dosahoval v době stanovení výživného, nemůže toto nabytí nemovitosti zapříčinit zvýšení částky, kterou je rodič povinen přispívat na výživu dítěte. Platí to i v opačném případě, ve chvíli, kdy by si rodič takový dům pořídil na dluh (tzv. spotřeba na dluh), tak ani to neopravňuje ke snížení výživného.⁵⁷

Vzhledem k tomu, jak je postup, který má vést ke správnému a především spravedlivému stanovení výše výživného obtížný, tak expertní skupina složená ze zástupců akademické obce, aplikujících soudců, nadace Naše dítě, Soudcovské unie, Ministerstva spravedlnosti a Ministerstva práce a sociálních věcí v květnu roku 2010 vypracovala tabulku pro určování výživného, která pramení z údajů Českého statistického úřadu a při její tvorbě byly zohledněny názory i připomínky odborné i laické veřejnosti. Tato tabulka měla zajistit jednotnost soudního rozhodování a je aplikovatelná na většinu rozpadajících se rodin, tedy s jedním či dvěma dětmi. Za základ pro výpočet orientační výše výživného se bere čistý příjem povinného. Tabulka se dělí na pět kategorií podle věku dítěte, ke každé věkové skupině poté připadá určité procentuální rozmezí, které odpovídá tomu, jaká část z čistého příjmu povinného by měla připadat právě na výživné pro dítě a vypadá tedy následovně⁵⁸:

Kategorie	Věk dítěte	Procentuální rozmezí
1.	0-5 let	11-15 %
2.	6-9 let	13-17 %
3.	10-14 let	15-19 %
4.	15-17 let	16-22 %
5.	18 a více let	19-25 %

⁵⁷ SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekodifikaci soukromého práva*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 135.

⁵⁸ *Doporučující tabulka pro stanovení výše výživného*. [online]. profipravo.cz, 23. května 2010 [cit. 01. listopadu 2017]. Dostupné na http://www.profipravo.cz/index.php?page=article&id_category=13&id_article=253757&csum=ea038f57.

V oblasti českého rodinného práva tento počin utlumil debaty na počátku soudního rozhodování. Rodiče si mohou podle této tabulky předběžně vypočítat výši výživného, podobně nápomocna je i sociálním pracovníkům, zastupujícím advokátům i soudcům, snížilo se i množství odvolání a naopak stoupl počet dohod.⁵⁹

Mezi odborníky lze však nalézt i odpůrce těchto pomocných soudcovských tabulek. „Stejně tak jako je to např. u Düsseldorfských tabulek, podle kterých se řídí německé soudy, jedná se pouze o orientační tabulky, které dávají jak laické, tak odborné veřejnosti představu o tom, kolik by měli povinni na výživném pro dítě platit. Na rozdíl však od těch českých, německé tabulky zohledňují další odůvodněné výdaje povinných (např. zdravotní pojištění, daň církevní, osobní spotřebu, hypotéku za určitých podmínek), a teprve po odečtení těchto výdajů určí výši výživného. Pokud tedy soudy rozhodují o výši výživného pro dítě, které nemá žádné zvláštní mimořádné potřeby (např. výdaje za léčení), řídí se zcela běžně těmito tabulkami, což je vzhledem k zohlednění odůvodněných výdajů povinných a stanovení nesporných potřeb nezletilých možné a navozuje to stav právní jistoty. České tabulky jsou inspirovány tabulkami rakouskými, které však vycházejí z odlišné právní úpravy. České tabulky tak nevneseš do rozhodování o výši výživného „pořádek“. Autoři tohoto příspěvku se domnívají, že velká většina soudních rozhodnutí je protizákonná.“⁶⁰ Tato kritika, domnívám se, je založena na věcných připomínkách, neboť souhlasím s názorem, že ač je to zcela jistě velmi obtížné, tabulka by měla být propracovanější a zahrnovat další kritéria (odůvodněné výdaje povinného, zdravotní stav dítěte, aktivity dítěte, typ vzdělávání apod.), která by ovlivňovala způsob stanovení částky, jež bude určena na výživu dítěte.

Ač se zcela zjevně nejedná o jednoduchou záležitost, mám za to, že by tabulka pro určení výše výživného měla projít úpravou zohledňující potřeby a aktivity dítěte. V rámci těchto úvah jsem vytvořila vlastní návrh. Mou snahou bylo zakomponovat do něj jednotlivé možné individuality dítěte. Této tabulky by se využilo při výpočtu výživného pro jedno dítě a nanejvýš pro dvě děti, pokud by rodiče nebyli schopni dosáhnout dohody ohledně přispívání na výživu dítěte.

⁵⁹ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*. Praha: Leges, 2014, s. 45-46.

⁶⁰ SCHINNENBURGOVÁ, Petra, CIDLINA, Václav. K určování výše výživného. *Právní rozhledy*, 2013, č. 7, s. 251.

Kategorie	Procentuální rozmezí	Zvýšené výdaje na zdraví a léčbu, sport na vysoké úrovni, studium na soukromé škole či v zahraničí apod.	Při druhém dítěti - maximálně do výše 50 % čistého platu.
Před nástupem do MŠ	10 %	→ + 10 % u každé kategorie	
Mateřská škola	12 %		
Základní škola – 1. stupeň	14 %		
Základní škola – 2. stupeň	16 %		
Střední škola	18 %		
Vysoká škola	20 %		

Jak je vidno, kategorie jsem nedělila podle věku dětí, nýbrž podle stupně jejich vzdělání, neboť věkové rozmezí neodpovídá přesně tomu, jaké finanční nároky jsou s dítětem spojeny. Následně jsem pro jednotlivé skupiny určila přesnou procentuální sazbu, jež by určovala jakou částí čistého příjmu je rodič povinen přispívat na výživu dítěte. Čistým příjmem zde rozumím to, co rodiči zbyde po odečtení rozumných a odůvodněných výdajů (hypotéka, splátky, výdaje na další děti apod.), na soudu by poté bylo, aby tyto útraty podrobněji zkoumal a řádně vyhodnotil. Na druhou stranu jsem se však pokusila zohlednit případné mimořádné výdaje na dítě, které mohou spočívat např. ve zvýšených výlohách za lékařskou péči, zdravotnické pomůcky, sportovních aktivitách, vzdělání na škole soukromého typu, na vysoké škole a s tím spojené výdaje za ubytování a dopravu do města studia nebo za zahraniční pobyty či stáže.

Na první pohled se zvýšení o 10 % může jevit vysoké. Jeví se mi však jako rozumné určitým způsobem omezit výši základu pro výpočet sumy, kterou bude rodič povinen měsíčně platit, neboť jsem toho názoru, že výživné by nemělo být pro rodiče překážkou, správně nastavená výše by měla vyhovovat všem stranám a povinný musí mít možnost zachovat si přibližně stejnou životní úroveň jako v minulosti či založit si novou rodinu. Pokud je výše výživného nastavena tak, že rodič není schopen ustát své povinnosti, nevede to k žádnému výsledku, navíc rozumný milující rodič se bere o štěstí svého dítěte a snaží se mu dát maximum, jinak řečeno, nikde není stanoveno, že matka či otec na své dítě přispívat více nemůže.

Za situace střídavé péče by se částka vypočítala zvlášť pro každého rodiče, a to poměrně, podle toho, jaký je určen interval střídání dítěte. Rozdíl těchto dvou částek pak stanoví výši výživného pro toho rodiče, který disponuje vyšším peněžním základem.

Pro lepší představu můžeme využít příkladu rozvedené rodiny s jedním dítětem, žákem 1. stupně základní školy. Dle tabulky budeme pracovat se 14 %. Matka má čistý příjem 10.000,- Kč, 14 % z 10.000,- Kč je rovno 1.400,- Kč. Otcův čistý příjem činí 20.000,- Kč, 14 % z 20.000,- Kč je rovno 2.800,- Kč. Rodiče mají dítě ve střídavé péči v poměru 50:50, tedy mají potomka po dobu jednoho měsíce stejný čas. Obě částky tedy rozdělíme na polovinu, dostaneme částku 700,- Kč a 1400,- Kč, částky se odečtou a získáme částku ve výši 700,- Kč. Otec bude povinen přispívat na výživu dítěte částku ve výši 700,- Kč k rukám matky.

Z výše popsaného tedy vyplývá, že pomocných tabulek pro určení výše výživného lze užít v případě, kdy je známa výše čistého příjmu povinného. Rodiče jsou v oblasti zjišťování jejich příjmů povinni všestranné a aktivní součinnosti.

V občanském zákoníku existuje sankční pravidlo ve smyslu § 916, které se uplatní ve chvíli, kdy se rodič brání stanovení jeho výdělku, který by se užil pro výpočet výše výživného i pro účely střídavé péče. Tato norma dopadá na dvě situace. První z nich je, že údaje, které odmítl rodič poskytnout, jsou přístupny určité státní instituci, ale zvláštní právní předpis⁶¹ stanoví, že pro účely civilního řízení nejsou k dispozici. Dále se toto ustanovení použije i na situace, kdy rodič prokazatelně tají či zkresluje své příjmy nebo za okolností, kdy tyto informace neshromažďuje žádná instituce. Této sankce však může soud užít jen za předpokladu, kdy žádným způsobem, žádnými důkazními prostředky, a to ani rámcově, nemůže zjistit majetkové a příjmové poměry povinného.⁶²

Konkrétně se jedná o nevyvratitelnou domněnku pětadvacetinásobku částky životního minima jednotlivce, znějící takto: „*Neprokáže-li v řízení o vyživovací povinnosti rodiče k dítěti nebo o vyživovací povinnosti jiného předka k nezletilému dítěti, které nenabylo plné svéprávnosti, osoba výživou povinná soudu řádně své příjmy předložením všech listin a dalších podkladů pro zhodnocení majetkových poměrů a neumožní soudu zjistit ani další skutečnosti potřebné pro rozhodnutí zpřístupněním údajů chráněných podle jiného právního předpisu, platí, že průměrný měsíční příjem této osoby činí pětadvacetinásobek částky životního minima jednotlivce podle jiného právního předpisu.*“⁶³ Je zřejmé, že tato norma si především klade za cíl předejít tomu, aby se rodiče zdrželi nespolupráce při zjišťování jejich majetkových poměrů, protože ve chvíli, kdy se přistoupí k aplikaci tohoto pravidla, tak ve většině případů dojde k tomu, že vypočtený měsíční příjem bude vyšší než ten reálný. Životní minimum

⁶¹ Např. zák. č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů, normy chránící obchodní tajemství apod.

⁶² SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekonstrukci soukromého práva*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 150-151.

⁶³ § 916 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

jednotlivce v roce 2018 je stanoveno částkou ve výši 3.410,- Kč⁶⁴. Pokud tuto částku vynásobíme číslem 25, dostaneme se celkem na 85.250,- Kč. Za užití výše zmiňované pomocné tabulky by mohlo dojít např. k takové situaci, pokud má muž, který tají výši svých příjmů jedno dítě ve věku 16 let, a budeme počítat s 20 %, které by měl z výše svého příjmu přispívat na výživu dítěte, byla by mu tedy vyměřena vyživovací povinnost ve výši 17.050,- Kč.

Takto vysoká suma může vést k zoufalství a následně k dluhům, jelikož je zcela neadekvátní ve srovnání s většinou příjmů fyzických osob v ČR. Tudíž je na místě tvrdit, že značná část rozsudků, které jsou založeny právě na této nevyvratitelné domněnce, jež zásadně neodpovídá schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům povinného, je úplně mimo realitu a jsou fakticky materiálně nevykonatelné.⁶⁵

Na závěr se sluší zmínit i skončení vyživovací povinnosti. Přesně určit zánik povinnosti povinného platit nezletilému výživné je nesnadnou záležitostí. Obecně končí vyživovací povinnost ve chvíli, kdy je dítě schopno samo se živit. Kdy tento stav však nastává? Dříve se mělo za to, že je to od chvíle získání výučního listu či maturity. Za dnešní situace, kdy existuje přemíra vzdělávacích institucí s rozdílnou délkou studia a také je běžnou praktikou dětí častá změna typu škol, to s jistotou tvrdit nelze. Rodiči, který tak chce mít potvrzeno ukončení jeho povinnosti platit výživné lze poradit, že nejjistější variantou je autoritativní rozhodnutí soudu, měl by se tedy obrátit na soud s návrhem na vydání rozhodnutí, kterým se povinnost platit výživné ukončuje. Je důležité mít též na paměti, že i rodič, kterému je odepřen styk s dítětem, ať už rozhodnutím soudu nebo z úmyslného neoprávněného jednání druhého rodiče, má stále vyživovací povinnost v plné výši.⁶⁶

2.4 Postoj rodičů ke střídavé péči

Střídavá péče je problematickým institutem bezesporu také pro to, že se s ní pojí velké množství mýtů a předsudků. Tyto negativní postoje rodiče mnohdy přijmou za své bez jakýchkoliv praktických zkušeností. Na soudcích či mediátorech⁶⁷ poté stojí břímě, dosáhnout změny názoru jednoho či obou rodičů, neboť dohoda o střídavé výchově je nejjednodušší cestou pro všechny zúčastněné strany.

⁶⁴ § 2 zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů

⁶⁵ KRÍSTEK, Adam. Výživné pro děti: problematika určování jeho výše, jeho vymáhání a pomoc veřejné správy s uplatňováním práva na výživné v minulosti a dnes. *Právní rozhledy*, 2015, č. 13-14, s. 496.

⁶⁶ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*. Praha: Leges, 2014, s. 48-49.

⁶⁷ Dle § 100 odst. 2 zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, soud může účastníkům řízení uložit povinnost účastnit se mimosoudního smířčího nebo mediačního jednání či rodinné terapie, případně má možnost soudní řízení přerušit za účelem této mediaci.

Mediace je možnost i pro soudce, který by překročil svou pravomoc ve chvíli, kdy musí zasáhnout sám, jedná se o prostředek nezainteresovaného, svobodného, vřelého a velmi účinného postupu. Soudy, které aplikují soudní mediaci, mají v oblasti usmiřování znesvářených rodičů významné úspěchy. Mimo to je mediace, jež umožňuje rodičům spolu opět komunikovat, podstatná pro svou nápravnou funkci. Tato úloha spočívá v tom, že dokáže změnit náhled rodičů na jejich situace, a to tak, že rodiče nebudou na svůj stav nadále pohlížet jako na utrpení, nýbrž na životní zkušenost.⁶⁸ Z tohoto vyplývá, že mediace, jakožto alternativní způsob řešení sporů, má vedle benefitů v soudním řízení i pozitivní vliv na psychiku člověka, který prochází nepříjemným životním obdobím.

Klíčovým pak může být zapojení samotného dítěte do mediace, která má sice primárně probíhat mezi rodiči, ale nesmíme zapomínat na to, že i dítě má právo podílet se na rozhodování o svém budoucím životě, zvláště pokud se předmětná komunikace a pozdější rozhodování dotýká jeho osoby. S přítomností dítěte musí souhlasit oba rodiče a je nutno zvážit zda je dítě dostatečně zralé, zda je schopno vytvořit si a také následně sdělit vlastní názor, rovněž je potřeba zjistit ochotu dítěte takto spolupracovat. Není podmínkou, že se dítě musí účastnit přímo mediačního jednání, nýbrž existuje i varianta rozhovoru dítěte pouze se samotným mediátorem, který poté reprodukuje dětský názor rodičům.⁶⁹

Dohoda, jež byla naznačena výše, by měla mít nebo lépe, musí mít velmi kvalitně propracovaný obsah. Jen takto lze zamezit většině pozdějších sporů. Rodiče by se tedy měli shodnout především na těchto otázkách: systém střídání, způsob stěhování dítěte, v jakém stavu se bude dítě vracet (tím myšleno zda bude s sebou mít čisté nebo špinavé prádlo), způsob a forma předávání, financování potřeb dítěte, vyživovací povinnost, určení pediatra, trvalého bydliště a s tím spojené dávky státní sociální podpory, dále to, který z rodičů si odepíše dítě z daní jako tzv. odpočitatelnou položku na dítě a kdo bude pobírat příspěvky na dítě.⁷⁰

V zásadě lze říci, že aby bylo dítě svěřeno do střídavé péče, musí dojít ke splnění subjektivního i objektivních kritérií zhruba ve stejné míře u obou rodičů. Skutečný a vážný zájem rodičů na výchově dítěte je onou subjektivní podmínkou. Mezi objektivní předpoklady patří především tato kritéria čtyřstupňového testu vhodnosti střídavé péče:

⁶⁸ BRENNEUR, Béatrice. La médiation familiale et la médiation familiale internationale. In PAVLOVÁ, Lenka, VETEŠKA, Jaroslav (ed). *K aktuálním otázkám vyjednávání, mediace, rozhodčího řízení a tzv. práva spolupráce*. Praha: Univerzita Jana Ámose Komenského Praha ve spolupráci s Unii profesních mediátorů ČR, o. s., 2010, s. 82-85.

⁶⁹ WESTPHALOVÁ, Lenka, ROGALEWICZOVÁ, Romana. Práva dítěte v rodičovském konfliktu. *Právní rozhledy*, 2016, č. 19, s. 665.

⁷⁰ HUFOVÁ, Adéla. Střídavá péče v judikatuře Ústavního soudu, *Právní rozhledy*, 2012, č. 21, s. 752.

1. existence pokrevního pouta mezi dítětem a o jeho svěřeni do péče usilující osobou;
2. míra zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě jeho svěřeni do péče daného rodiče;
3. schopnost daného rodiče zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby;
4. přání dítěte.

Soudy jsou při rozhodování o svěřeni dítěte do péče povinny zohlednit i další podstatná kritéria, vždy v souladu s individuálnostmi každého jednotlivého případu.⁷¹ Těchto podmínek musí soud dbát i při posuzování dohody o střídavé péči, kterou mezi sebou uzavřeli rodiče.

2.4.1 Nesouhlas jednoho z rodičů

Jedná se především o situace, kdy jeden rodič střídavou výchovu navrhuje a druhý je zásadně proti. Ve chvíli, kdy jsou naplněny všechny výše popsané požadavky pro nařízení střídavé výchovy a rodič přesto odmítá tento typ péče, je na místě podrobně zkoumat rodičem-odpůrcem namítané argumenty, nikoliv ihned od způsobu této výchovy upustit.

Důvody, které nejsou relevantní, nestojí na logickém základu a rodič je udává jen z jakýchsi obstrukcí či zášti vůči druhému rodiči, nemohou být podkladem pro soudní rozhodnutí.⁷² Ústavní soud se k tomuto shodně vyjádřil i ve svých dalších nálezech: „*Zájmem dítěte nepochybně je, aby bylo především v péči obou rodičů, a není-li to možné, pak toho z rodičů, který k tomu má lepší předpoklady, mimo jiné uznává roli a důležitost druhého rodiče v životě dítěte a je přesvědčen, že i ten druhý je dobrým rodičem. Jestliže soudy opřely svá rozhodnutí o tvrzení, resp. nesouhlas matky a tento nesouhlas byl ve skutečnosti jedinou překážkou pro výrok o střídavé výchově nezletilé (jako znalcem deklarované optimální variantě, zcela vyhovující zájmu dítěte), pak jej musí i bez návrhu podrobit zkoumání a učinit předmětem dokazování. Nesouhlas matky se střídavou péčí může být relevantní pouze tehdy, je-li vybudován na důvodech, jež jsou způsobitelné intenzivním způsobem negativně zasahovat do zájmu dítěte. Soud nemusí takové dokazování provádět, je-li nesouhlas rodiče založen jen na zjevně iracionálním nebo nepřezkoumatelném důvodu. Jestliže půjde o tento iracionální či nepřezkoumatelný důvod, anebo bude v řízení prokázáno, že jde o nesouhlas spočívající na důvodu prokazatelně nemajícím negativní vliv na zájem dítěte, nemohou soudy na tomto nesouhlasu vystavět rozhodnutí, kterým návrhu na svěřeni dítěte do střídavé (společné) péče*

⁷¹ náleží Ústavního soudu ze dne 30. 12. 2014, sp. zn. I. ÚS 1554/14

⁷² náleží Ústavního soudu ze dne 23. 02. 2010, sp. zn. III. ÚS 1206/2009

nevyhoví.“⁷³, nebo také „Svěření dítěte do střídavé výchovy rodičů nesmí být ústupkem jejich vzájemné rivalitě, ale vyjádřením kvalitního a pozitivního vztahu rodičů k dítěti; to předpokládá toleranci, vyspělost a dobrou vůli všech zúčastněných. Rozhodnutí o střídavé výchově nezletilého dítěte by mělo vycházet z jejich společné vůle a dohody, schopnosti spolu komunikovat a spolupracovat a nezapojovat dítě do svých vzájemných problémů.“⁷⁴, také Krajský soud v Ústí nad Labem uvedl, že pokud je dán reálný předpoklad pro dohodu rodičů v požadované míře na výchově a potřebách dítěte, tak i přes nesouhlas jednoho z rodičů, soud může svěřit nezletilé dítě do střídavé výchovy.⁷⁵

S jistotou lze tedy shrnout, že stanovisko, kdy nesouhlas jednoho rodiče představoval nezdolnou překážku pro nařízení střídavé péče, je již judikaturou překonáno, totéž lze tvrdit i o nařizování střídavé výchovy i bez výslovného souhlasu obou rodičů. V současnosti se jedná o bariéru překonatelnou, kterou soud musí posoudit a zhodnotit. Za pádný argument lze požadovat ten, který cílí na nejlepší zájem dítěte, naopak mezi naprosto irelevantní důvody patří ty, které plynou z neschopnosti rodičů spolu komunikovat a shodnout se na podstatných záležitostech. V případě, že dojde k ustanovení střídavé péče i přes odpor jednoho z rodičů, tak je rodič povinen toto soudní rozhodnutí respektovat a řádně vykonávat, neboť se jedná především o naplnění práva dítěte na oba rodiče.

Pokud rodič se střídavou péčí zásadně nesouhlasí, nezřídka dochází k tomu, že nepředá dítě druhému rodiči a zabrání tak nařízenému pobytu u tohoto rodiče. I přes to, že je tato situace obtížně řešitelná, existuje několik variant k dosažení realizace styku, ty nejefektivnější možnosti však zasahují i dítě samotné. Záleží také na tom, zda je styk upraven pravomocným rozsudkem nebo jen na základě domluvy rodičů. V případě absence soudního rozhodnutí musí rodiče primárně podat návrh na úpravu styku s dítětem. Pokud již v této věci bylo soudem rozhodnuto, tak může rodič, kterému je bráněno ve styku s potomkem, podat návrh na výkon soudního rozhodnutí. Záleží na soudu, jaký zvolí způsob výkonu rozhodnutí:

1. Výzva k výkonu rozhodnutí se užije, pokud soudní rozhodnutí nebo dohoda rodičů, na základě které je styk realizován neobsahuje poučení o následcích, případně sankcích, jež mohou být uloženy za vědomé zamezení kontaktu rodiče a dítěte. Jedná se o nejmírnější formu výkonu rozhodnutí a jde spíše o upozornění, že osoba jedná protiprávně a jestliže nedojde k upuštění od tohoto chování, dojde k výkonu rozhodnutí. Tato výzva má tak na rodiče spíše morální dopad.

⁷³ náleží Ústavního soudu ze dne 23. 02. 2010, sp. zn. III. ÚS 1206/2009

⁷⁴ náleží Ústavního soudu ze dne 27. 01. 2005, sp. zn. I. ÚS 48/04

⁷⁵ rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 13. 04. 2004, sp. zn. 9 Co 719/2003

2. Další možností je uložení pokuty, až do výše 50.000,-Kč, tato varianta ovšem není příliš využívána, neboť dochází k zásahu do rodinného rozpočtu a tím může být snížena životní úroveň dítěte. Ustanovení § 507 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „ZŘS“) sice umožňuje rodiči čerpat finanční prostředky, až do výše vymožených pokut, k náhradě vynaložených a prokázaných nákladů dítěte, ale jen za předpokladu, že pečující rodič nebrání ve styku dítěte a druhého rodiče.
3. Dále existují podpůrná opatření k výkonu rozhodnutí dle § 503 ZŘS. Mezi ně patří nařízení setkání s mediátorem v rozsahu tří hodin nebo s odborníkem z oboru pedopsychologie, plán navykacího režimu (umožnění postupného kontaktu dítěte s osobou oprávněnou ke styku s ním), rozhodnutí o realizaci styku pod dohledem orgánu sociálně-právní ochrany dětí.
4. Krajním řešením je odnětí dítěte v souladu s § 504 ZŘS, které spočívá v odnětí dítěte tomu, u koho podle rozhodnutí soudu či dohody rodičů nemá být a jeho následné předání tomu, u koho býti má, ať už trvale nebo po omezenou dobu. K nařízení odnětí dítěte lze postupovat pouze ve výjimečných případech, protože se jedná o velmi emotivní a traumatický zážitek především pro dítě.
5. Možným řešením je také změna rozhodnutí o péči o dítě. Praxe však ukazuje, že k tomuto kroku je přistupováno ještě s menší frekvencí než k odnímání dítěte, argumentem je, že by tato změna byla v rozporu se zájmem dítěte a došlo by k trvalému zásahu do kontinuity jeho výchovného prostředí.

Zákon nestanoví, že musí dojít k vyčerpání všech možností výkonu rozhodnutí o styku, tak jako není vyloučeno opakování jednotlivých způsobů výkonu rozhodnutí.⁷⁶

2.4.2 Nesouhlas obou rodičů

Zdá se, že nařídít proti vůli obou bývalých partnerů či manželů typ výchovy, který je postaven především na komunikaci, ohleduplnosti a nutné spolupráci je nerozumné. Neměli bychom ovšem zapomínat na to hlavní, na podstatu a cíl střídavé péče – šťastné dítě.

Kritérium, které soudy hodnotí při řešení otázky střídavé péče v rámci testu vhodnosti, uvedené na čtvrtém místě, je přání dítěte. V žádném případě to neznamená, že by se jednalo o měřítko nejméně podstatné. Dovolím si tvrdit, že by tomu mělo být právě naopak. Pokud

⁷⁶ ROGALEWICZOVÁ, Romana. Možnosti realizace styku rodiče s dítětem. *Právní rozhledy*, 2017, č. 17, s. 617-624.

samo dítě vyžaduje střídavé bydlení u matky a u otce, mělo by se mu (alespoň částečně) vyhovět i na úkor ostatních kritérií.

Soudci musí dbát na to, aby zjistili opravdu subjektivní, ničím a nikým neovlivněný názor dítěte. K důležitosti přání dítěte se již v minulosti vyjádřil ústavní soud: „*Za předpokladu, že je dítě dostatečně rozumově a emocionálně vyspělé, je nutné jeho přání považovat za zásadní vodítko při hledání jeho nejlepšího zájmu. Současně však není možné, aby obecné soudy postoj nezletilého dítěte bez dalšího převzaly a aby své rozhodnutí založily toliko na jeho přání, a nikoliv na pečlivém a komplexním posuzování jeho zájmů. Stejně tak není možné, aby přání dítěte bylo zjišťováno pouze otázkami typu „U koho bys chtěl(a) bydlet?“; přání dítěte musí být zjišťováno komplexně, tj. zejména formou nepřímých otázek (zejména u mladších dětí), a ideálně v neformálním prostředí (tj. nikoliv v soudní síni, ale například v kanceláři soudce či jinde). V této souvislosti Ústavní soud konstatuje, že čím starší dítě je, tím větší má zpravidla jeho názor váhu. Řečeno jinak, názor tříletého dítěte má daleko menší váhu než stanovisko patnáctiletého. U mladších dětí, zejména těch v předškolním věku, musí obecný soud hodnotit jejich názor s přihlédnutím k jejich věku a rozumové vyspělosti.*“⁷⁷

Ve chvíli, kdy je během řízení naplněna povinnost soudu, a to zjistit úsudek dítěte, soud musí posoudit jeho významnost a ve svém rozhodnutí náležitě podepřít své hodnocení onoho dětského názoru, jelikož je soud povinen věnovat mu náležitou pozornost, což však neznamená, že soud bude postupovat dle přání dítěte. Vedle jiného je nutno zvážit především věk dítěte, jeho psychický stav, rozumový vývoj a svobodu jeho postoje.⁷⁸

V § 867 občanského zákoníku je stanovena domněnka schopnosti dítěte staršího dvanácti let vytvořit si vlastní názor a ten také následně sdělit. Jedná se o domněnku vyvratitelnou, neboť je uvozena výrazem „*má se za to*“.⁷⁹ Vyvratitelná povaha domněnky tedy znamená, že uvedený věk dvanácti let je jen jakousi potencionální hranicí a neznamená to tedy, že dítě mladší dvanácti let nemůže mít relevantní názor a naopak ani to, že názor každého kupř. třináctiletého dítěte podstatný být musí.

Možnost dítěte ovlivnit soudní rozhodnutí je podstatou participace. Právo dítěte podílet se na veřejných i soukromých procesech jednání je založeno primárně na třech podmínkách. První z nich je rozumová schopnost dítěte utvořit si vlastní názor. Věk dítěte je druhou podmínkou, jedná se o individuální a dokazatelnou informaci. Třetí kritérium pak reprezentuje

⁷⁷ náleží Ústavního soudu ze dne 18. 12. 2014, sp. zn. I. ÚS 1708/14

⁷⁸ MALÁ, Jana. In ŠÍNOVÁ Renata a kol. *Rodičovská odpovědnost*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 146.

⁷⁹ zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

zralost dítěte, která je psychologickou kategorií a počítá s jistým porozuměním a schopností dítěte hodnotit své činy a také jednání ostatních.⁸⁰

Pro dosažení způsobilosti dítěte k vytvoření si po všech stránkách kvalitního názoru, je nutno zajistit mu náležitý podklad. Tímto podkladem se rozumí druhá povinnost soudu a to poskytnout dítěti náležitě všechny informace způsobem, který je dítě schopno přijmout a zpracovat. Způsob a formu sdělení by měl soud zvolit podle toho, s jakým dítětem jedná. Na druhou stranu obsah sdělení není možno přizpůsobovat a soud musí sdělit celistvou a pravdivou informaci i dítěti.⁸¹

O důležitosti této problematiky vypovídá rovněž fakt, že 17. 11. 2010 byly přijaty Pokyny Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem, kde je vyjádřen ideální vztah rovnosti mezi dětmi a soudy. Jednotlivé body těchto pokynů ve své podstatě vyzývají k určité přímosti, která by měla být ve vztahu k dětem aplikována. Děti by neměly být zahrnuty do řízení, které se jich týká, dokud jim nebude vysvětlen jeho důvod a podstata, dále také průběh, smysl i pořadí jednotlivých úkonů včetně informací o jejich právech a povinnostech v rámci řízení. Taková pozornost by měla být věnována dětem během celého procesu a především ve chvíli jeho závěru, kdy by měly být jasně srozuměny s důvody, které soud vedly k vydání konkrétního rozhodnutí. Zároveň je však zmíněna i skutečnost, že není možné, aby docházelo ke změnám soudních pravidel dle jednotlivých přání a potřeb dítěte.⁸²

Dítě je (ne)úmyslně ovlivňováno velkým množstvím podnětů a proto soud musí jeho postoj komplexně vyhodnotit a zvážit, zda si nevyslechl lživé sdělení. Tomuto se věnoval i Ústavní soud ve svém usnesení „*názor dítěte je velmi často ovlivněn tím rodičem, u něhož dítě je, a který styku s druhým rodičem brání, a to často vědomě, ale též zprostředkovaně, tak, že se dítě ztotožní s postojem rodiče, který má na jeho výchovu rozhodující vliv. Z poznatků soudní praxe vyplývá, že v četných případech dítě reprezentuje určitý názor hlavně z důvodu, aby neublížilo tomu rodiči, k němuž má nejintenzivnější citový vztah. Je tedy nutno vycházet z toho, že zejména děti nižšího věku nakonec přijmou řešení dospělých. Je úkolem jak rodičů samotných, tak i pracovníků sociálně-právní ochrany dětí nebo jiných odborných institucí, a také soudců, vysvětlit nezletilým dětem právní stav, důležitost rozhodnutí soudu i z hlediska delšího časového horizontu a významu kontaktu s oběma rodiči pro jeho celý budoucí život.*“⁸³

⁸⁰ PTÁČEK, Lubomír. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975*. Praha: Leges, 2016, s. 1413.

⁸¹ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Komentář. Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s. 2014, s. 463.

⁸² Pokyny Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem. Lucemburk: Rada Evropy, 2013, s. 28–29.

⁸³ usnesení Ústavního soudu ze dne 01. 11. 2007, sp. zn. II ÚS 1818/07

Také psycholog Novák se zabývá otázkou, zda je vůbec možné, aby dítě, které je denně svědkem konfliktů svých rodičů a je vystavováno určitému tlaku, odpovědělo pravdivě na otázku, u kterého z rodičů by po rozvodu chtělo žít. Přání dítěte může být zkoumáno také prostřednictvím psychologických testů, v dnešní době už však nejsou tak účelné, jelikož velké množství otázek je k dohledání prostřednictvím internetu a testovaná osoba tedy ví, jak na ně odpovědět, proto se často přistupuje k přímým otázkám. Nejen pro mladší děti to ale může být obtížné, i dospívající jedinci mívají problém správně porozumět svým pocitům a vyznat se v nich. Především ve chvíli, kdy dítě vidí ve tváři jednoho či druhého rodiče smutek, se stává, že se snaží nebýt jakýmsi viníkem tohoto stavu a tudíž sdělí nepravdivou informaci, aby zmírnilo trápení matky či otce. Druhou variantou je, že dítě odpoví klamně s cílem udržet si dobrý vztah s oběma rodiči.⁸⁴

2.5 Dopad střídavé péče a rozpadu rodiny na dítě

Střídavá péče jde ruku v ruce s rozchodem či rozvodem rodičů. Děti tedy především trpí ztrátou klasické formy rodiny, na kterou byly zvyklé, a nad to je po nich vyžadováno, aby se přizpůsobily novému životnímu stylu, jenž je následkem svárů rodičů, se kterým dítě nemá pranic společného. Pro dítě mnohdy nastává jiný život, život s jedním rodičem nebo s přechodem mezi dvěma domácnostmi.

Dítě přitom potřebuje ke správnému vývoji oba rodiče současně. Již během prvního roku života si děti začínají utvářet předpoklady pro zosobnění se se sexuální rolí v budoucnosti, což je reakcí na odlišné přístupy rodičů k dcerám a k synům. Chlapec se může s chováním svého otce ztotožnit poměrně v raném věku. Do třetího roku věku si dítě začne uvědomovat, zda je děvče či chlapec, tím se vytváří pohlavní identita a nejpozději do dalšího roku se začnou vytvářet také rodové preference. Zde přichází problém ve chvíli, kdy žije syn jen s matkou, neboť chlapec potřebuje mužský vzor a může jej začít hledat jinde, mnohdy i nevhodně. Otec má velkou roli i v životě dívky, díky mužskému členu rodiny pozná genderové odlišnosti, pozná rozdílné chování apod. Absence otce může u dcer vyvolat také strach z mužů či naopak velkou atraktivnost opačného pohlaví, není výjimkou, že dívky vyrůstající bez otce začínají velmi záhy s pohlavním životem.⁸⁵

⁸⁴ NOVÁK, Tomáš. Je dítě schopno pravdivě odpovědět na otázku, u kterého z rodičů by po rozvodu chtělo žít? *Právo a rodina*, 2004, č. 7, s. 15-16.

⁸⁵ NOVÁK, Tomáš. Dilema střídavé péče: Potřebují děti víc otce nebo jeden domov? *Právo a rodina*, 2012, č. 5, s. 17-18.

S rostoucím počtem rozvodů manželství se počátkem sedmdesátých let dvacátého století začalo zabývat velké množství vědců právě dopadem rozvodu na děti. Ze svých poznatků došli k závěru, že rozvod zasáhne bezmála všechny děti a také definovali dva druhy dětských reakcí na takto zásadní změny v rodině, konkrétně se jedná o reakci krátkodobou a dlouhodobou. Odezva dětí na rozvod s kratším trváním se liší také v závislosti na jejich věku a jednotlivé odlišnosti jsou k vidění i podle toho, zda se jedná o dívku či chlapce.⁸⁶

Většina dospělých, kteří si během dětství prošli rozvodem rodičů, vzpomíná na toto období, jako jedno z nejtěžších v životě. Obecně vzato si žádné dítě nepřeje rozpad rodiny, a to i přes hádky, nepohodu a napětí, které se doma odehrává, s výjimkou těch jednotlivců, jež zažili nějakou formu domácího násilí. Trápení dětí se projevuje různými způsoby, například se napříkád jedná o smutek, strach, sebeobviňování, agresi i depresi. Nyní konkrétně k typickým projevům u jednotlivých vývojových stádií dítěte a k rozdílům mezi pohlavím.⁸⁷

2.5.1 Předškolní věk

Charakteristickým následkem u těchto dětí, tedy ve věku do šesti až sedmi let, je obava ze ztráty také druhého rodiče, jelikož si už prožili (nečekaný) odchod jednoho. Běžnou změnou chování je zvýšená plačtivost, agrese, smutek a také se mnohem častěji dožadují pozornosti. Typickou odpovědí na nepohodu v rodině je tzv. regrese, tedy situace, kdy se dítě chová mladší, než doopravdy je, vrací se do věku, ze kterého již vyrostly, příkladem může být cucání palce, vyžadování pití z láhve apod. Opět se může objevit noční pomočování nebo noční můry.^{88,89}

Chlapci se stávají hlučnějšími, zlostnějšími, snadněji se rozčílí, vyhýbají se kolektivu a skupinovým aktivitám v mateřské škole.⁹⁰

Frustrace dívek se projevuje často stejně jako u chlapců. Může se však ukázat i chování opačné, a to takové, že se malé holčičky snaží chovat dospěle, chtějí být perfektně upravené, jsou hodné, milé a snaží se o to, aby se tak chovaly i ostatní děti. Mnohdy mají tendenci ostatní děti poučovat o správném chování právě tak, jak by to dělali rodiče nebo paní učitelky ve školce.⁹¹

⁸⁶ TEYBER, Edward. *Helping children cope with divorce*. Praha: Návrat domů, 2007, s. 12.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ Tamtéž, s. 13.

⁸⁹ WARSHAK, Richard. *Revoluce v porozvodové péči o děti: otcovský faktor a mystika mateřství*. Praha: JAN, 1995, s. 47.

⁹⁰ TEYBER, Edward. *Helping children cope with divorce*. Praha: Návrat domů, 2007, s. 13.

⁹¹ Tamtéž.

2.5.2 Mladší školní věk

Pokud rozvod potká dítě v tomto období, tak typickou reakcí je velká lítost a smutek. Děti častou pláčou, mají pocit odmítnutí odcházejícím rodičem, což se pojí se sníženou sebeúctou, depresemi a obvykle také zhoršeným prospěchem ve škole, neboť se hůře soustředí a myslí především na to, jak rozvodu rodičů zabránit.⁹²

Děti velmi postrádají rodiče, který odešel a touží po něm. Chlapci právě ve věku okolo osmi let mohou trpět rozvodem více nežli dívky a především ve chvíli, kdy rodinnou domácnost opustil právě jejich mužský vzor, tedy otec.⁹³

2.5.3 Starší školní věk

I pro starší děti je typické, že u nich dochází ke zhoršení školního prospěchu a celkově chování ve škole, výjimkou nejsou potyčky se spolužáky a značná neposlušnost. Vedle smutku se objevuje pocit viny, bezmoci a především vzteku. Tyto děti se velmi často postaví proti oběma rodičům, hlavně pak proti tomu z nich, kdo rozvod podnítil, tato opozice spočívá v obviňování a snaze pomstít se. Poté přichází naprosté odmítání veškerého kontaktu s tímto rodičem a angažování se v rozvodových konfliktech.⁹⁴

Projevit se také mohou projevit psychosomatické potíže, jako jsou různé nevysvětlitelné bolesti těla či může dojít k vytvoření určitých neurotických návyků, jako okusování nehtů, žvýkání tužek, tik apod.⁹⁵ Děti jsou totiž ve velkém stresu, který je způsoben jak rozpadem rodiny, tak tím, že mají snahu pomoci trápícímu se rodiči v citovém strádání a samotě, také přemýšlí nad řešením finanční situace, která se často zhorší. Přebírají tedy na sebe roli dospělého a přicházejí tím o své vlastní dětství, které by mělo být hlavně bezstarostné.⁹⁶

2.5.4 Dospívání

Během puberty se s rozvodem setká menší procento dětí, protože většina manželství se rozpadá dříve, než děti začnou dospívat. Obecně však lze říci, že u adolescentů existují dva hlavní typy reakcí, pro obě je poté typický strach o vlastní budoucnost, který spočívá v tom, že nebudou schopni udržet si šťastné manželství, řádně vychovávat děti, zvládnout studium apod.⁹⁷

⁹² TEYBER, Edward. *Helping children cope with divorce*. Praha: Návrat domů, 2007, s. 13.

⁹³ Tamtéž.

⁹⁴ Tamtéž, s. 14.

⁹⁵ WARSHAK, Richard. *Revoluce v porozvodové péči o děti: otcovský faktor a mystika mateřství*. Praha: JAN, 1995, s. 64.

⁹⁶ TEYBER, Edward. *Helping children cope with divorce*. Praha: Návrat domů, 2007, s. 14.

⁹⁷ Tamtéž, s. 14-15.

První skupina adolescentů se s rozvodem vyrovná dobře, může to pro ně být i jakýsi odrazový můstek, jenž jim usnadní se osamostatnit, odpoutat od rodičů, běžně se začnou více věnovat svým koníčkům a seberealizaci. Zřídka, a to především u dívek, se pak doménou stává domácnost, snaží se vytvářet stabilní rodinné prostředí, berou na sebe domácí práce, pomáhají sourozencům. Jedná se o tedy o pozitivní urychlení vývoje.⁹⁸

Druhá verze chování dospívajících dětí je negativního rázu. Uchylují se k ní především ti, kterým není dovoleno věnovat se naplno svým zájmům, a naopak jsou zatahováni do konfliktů svých rodičů, zejména je rodiče staví do situace, aby si vybrali, na čí straně budou stát. Tito jedinci následně trpí úzkostmi, straní se kolektivu, ztrácí své ambice, mají na rodiče vztek a cítí zradu, tudíž tráví doma minimum času, distancují se od rodiny, nekomunikují s jejími členy a mívají nejrůznější problémy s chováním, které mohou dojít až k páchání trestné činnosti či užívání návykových látek.⁹⁹

2.5.5 Reakce na rozpad rodiny dle jejich trvání

Krátkodobé reakce jsou záležitostí doby zhruba jednoho roku po rozvodu, poté začnou pomalu ubývat. Na druhou stranu dlouhodobé reakce jedinců se projevují v rozmezí pěti až deseti let po rozpadu rodiny. Dlouhodobou reakcí se rozumí fakt, jak se dětem daří v delším horizontu. Vědci se tudíž vraceli k dětem, které si prožily rozvod, také v jejich třiceti letech, aby zkoumali, jestli jsou úspěšní či nikoliv. Zejména se posuzuje, zda se vyrovnaly s frustrací z dětství nebo jsou rozvodem natolik zasaženy, že jim činí problém i v dospělém životě. Pokud se projevují určité nesnáze, může být důvodem to, že dospělé děti stále pocítují zášť k jednomu z rodičů, cítí smutek ze ztráty jednoho rodiče, mají časté manželské konflikty, které plynou z nedostatku důvěry, věrnosti a pocitu bezpečí nebo se nedokáží odpoutat od svých představ dokonalé rodiny. Naopak kladný důsledek rozvodu prožitého v dětství popisují dospělí, jako zocelení a pocit větší sebedůvěry.¹⁰⁰

Lze tedy shrnout, že mezi největší výchovné chyby, jež se mohou rodiče během a po rozvodu dopustit, patří dlouhodobý a výrazný stav nepřátelství mezi rodiči, neudržení kázně dítěte, absence styku s jedním rodičem, zatahování dítěte do konfliktů, vytváření v dítěti pocit, že si musí mezi rodiči vybrat a očekávání, že se bude dítě chovat jako dospělé.

⁹⁸ TEYBER, Edward. *Helping children cope with divorce*. Praha: Návrat domů, 2007, s. 14-15.

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 17.

2.5.6 Znalecká šetření

Zajistit řádný výkon znalecké a tlumočnické činnosti v řízení před orgány veřejné moci, jakož i znalecké a tlumočnické činnosti provádění v souvislosti s právními úkony fyzických nebo právnických osob je cílem zákona č. 36/1967 Sb., zákon o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o znalcích“).

Za účelem nalezení nejvhodnější varianty porozvodové péče může soud pověřit znalce, zapsaného v seznamu znalců, vedeném na oddělení znalců a tlumočníků krajských soudů v souladu s § 7 zákona o znalcích, vypracováním odborného znaleckého posudku. Jedná se nejčastěji o specialisty oboru psychologie či psychiatrie. Usnesením soud položí znalci otázky, dá mu tedy zadání a pověřený expert by měl vypracovat jasné, přehledné a jednoznačné odpovědi. Možné otázky mohou soudu navrhnout i jednotliví účastníci. V problematice svěřením dítěte do péče není posuzováno pouze dítě, nýbrž i samotní rodiče a osoby, mající na dítě vliv.¹⁰¹

Občanský zákoník ve svém ustanovení § 907 odst. 2 vedle nejlepšího zájmu dítěte, stanoví kritéria, na které soud musí brát ohled při rozhodování o svěřením dítěte do péče: *„Při rozhodování o svěřením do péče soud rozhoduje tak, aby rozhodnutí odpovídalo zájmu dítěte. Soud přitom bere ohled na osobnost dítěte, zejména na jeho vlohy a schopnosti ve vztahu k vývojovým možnostem a životním poměrům rodičů, jakož i na citovou orientaci a zázemí dítěte, na výchovné schopnosti každého z rodičů, na stávající a očekávanou stálost výchovného prostředí, v němž má dítě napříště žít, na citové vazby dítěte k jeho sourozencům, prarodičům, popřípadě dalším příbuzným i nepříbuzným osobám. Soud vezme vždy v úvahu, který z rodičů dosud o dítě řádně pečoval a řádně dbal o jeho citovou, rozumovou a mravní výchovu, jakož i to, u kterého z rodičů má dítě lepší předpoklady zdravého a úspěšného vývoje.“*¹⁰²

Tato jednotlivá měřítko můžeme označit jako kritéria pro posuzování kvality výchovných předpokladů rodičů. Často jsou právě tyto podmínky předmětem znaleckého zkoumání, kdy znalec z oboru psychologie či psychiatrie podrobně zkoumá výchovné možnosti rodiče z pohledu své disciplíny, soud následně tato zjištění posuzuje jednotlivě, ale i v jejich vzájemné souvislosti. V době účinnosti zákona o rodině¹⁰³ došlo psychology k vymezení deseti, respektive jedenácti (bylo připojeno dodatečně), nejpodstatnějších kritérií pro posouzení kvality péče rodiče, které se dají použít i dnes po jeho zrušení:

¹⁰¹ NOVÁK, Tomáš. *Znalecké posudky dětí pod drobnohledem*. Praha: Linde, 2013, s. 15.

¹⁰² zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰³ zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění zákona č. 401/2012 Sb. účinném ke dni 01. ledna 2013

1. Osobnost rodiče

Vlastnosti a charakter rodiče se zkoumá jako celek, dítě by mělo mít správný vzor chování pro zdravý vývoj osobnosti. V této oblasti se posuzuje zejména, zda rodič netrpí nějakou psychickou poruchou, jeho emoční stabilita, slušnost, citová zralost, společenský život, zásady, fungování v běžném životě, zvládání stresu apod.

2. Vztah rodiče k dítěti

Dítě potřebuje k správnému vývoji a šťastnému dětství lásku, a to především lásku rodičovskou. Ta by měla být projevem pozitivního vztahu rodiče k dítěti se zaměřením na jeho maximální možný rozvoj a radost. Naopak rodiče, kteří chtějí mít dítě u sebe jen za účelem uspokojení vlastních potřeb, nejsou vhodným adeptem pro výchovu dítěte.

3. Charakter, morálka a struktura mravních norem rodiče

Toto kritérium úzce souvisí s prvním zmíněným a je jeho součástí. Pro zjištění charakterových, morálních a mravních vlastností matky či otce se využívá nejrůznějších psychologických testů. Rodiče svou pravou tvář ukáží také prostřednictvím svého chování během rozvodového řízení.

4. Respekt k právu dítěte stýkat se s druhým rodičem

Jednotlivci, kteří v prvních třech kritériích prokáží dobré vlastnosti, nemají obvykle problém s respektováním práva bývalého manžela či partnera na styk s jejich společným dítětem, neboť si jsou vědomi, jak je pro dítě důležité, aby neztratilo kontakt s druhým rodičem. Je jim také zřejmé, že dítěti ubližuje, když musí poslouchat, jak je matka či otec špatný. Takové jednání navíc může u potomka vést k poruchám sebehodnocení, protože je pro něj snadné si začít myslet, že je z poloviny také špatný.

5. Vztah dítěte k rodiči

Již od narození potřebuje dítě osobu, ke které si vytvoří silné a trvalé citové pouto, v nejlepším případě se bude jednat o rodiče. Není výjimkou, že si dítě vytvoří takový vztah k rodiči, který má menší předpoklady pro správnou výchovu dítěte, např. za situace, kdy je dítě po delší dobu jen s tímto rodičem. U dospívajících jedinců není výjimkou, že vznikne opoziční postoj k rodiči stejného pohlaví, tedy k osobě, která by měla být vhodným vzorem k vytvoření jeho sociální role (kritérium č. 6).

6. Vzor pro vytvoření sociální, zejména sexuální role

Sociální, popř. sexuální rolí se rozumí očekávaný způsob chování. V naší společnosti se očekává jiné, poněkud odlišné, chování muže a ženy. Dívky by měly v tomto případě mít vzor nejlépe v matce, chlapci zase v otci, pro úspěšné akceptování bezproblémové, vyzrálé a jasné sociální role.

7. Úroveň vzdělání a inteligence rodiče

Úroveň vzdělání není leckdy přesným ukazatelem inteligence rodiče, neplatí, že vzdělanější člověk dokáže vychovávat dítě lépe, než ten, který strávil ve školních lavicích méně času. Na druhou stranu pokud je rodič profesionálem v určité oblasti a dítě jeví o toto odvětví zájem či se projevuje jeho talent, je přirozené, že na svého potomka může působit výrazněji než druhý z rodičů. Toto hledisko by však nemělo být rozhodným pro svěření dítěte do péče a mělo by se zkoumat komplexně.

8. Kontinuita prostředí pro dítě

Možnost mít kolem sebe osoby, k němž má dítě kladný vztah a pozitivně na něj působí je podstatným faktorem v životě dítěte. Není žádoucí, aby bylo dítě dlouhodobě vytrženo ze svého stálého prostředí, na které je zvyklé, pokud se ovšem nejedná o nepříznivé místo, jež se pojí s negativními zkušenostmi.

9. Šíře rodinného zázemí

Rodinné zázemí nezahrnuje pouze širší příbuzenstvo, ale také případné nemovitosti, jako jsou byty, chaty či chalupy, kde mohou děti trávit víkendy a prázdniny se svými rodiči i dalšími příbuznými a vytvářet si tak vzpomínky na dětství. Znalec také posoudí, kdo bude moci zastoupit rodiče ve chvílích, kdy nebude rodič k dispozici.

10. Biologické důvody

Toto kritérium je přeceňovaným hlediskem a dle mého pohledu také značně nespravedlivým. Obecně se má biologickými důvody na mysli lepší schopnost ženy vychovávat dítě, což pramení spíše z poměrů v minulosti, kdy pouze matka pečovala o děti, a to jak během manželství, tak po jeho rozpadu.

11. Socioekonomický statut

V rámci tohoto bodu znalci posuzují finanční zázemí jednotlivých rodičů. Hodnotí se výše příjmů i vlastnictví majetku, se kterým může rodič nakládat. Dostatek peněžních prostředků je bezesporu podstatnou součástí života, neboť mohou děti bydlet ve vhodnějším prostředí, získat lepší vzdělání, mít přístup k lepší lékařské péči, působí na ně větší množství podnětů, mohou mít hojné zážitky a zkušenosti spojené s cestováním apod. Ne náhodou je však toto kritérium uvedeno na posledním místě. Stejně jako je tomu u vyššího vzdělání rodiče, tak ani více peněz není zárukou lepší výchovy dítěte.¹⁰⁴

„Zadání znaleckého posudku je pro soud věci, přinášející zcela objektivně řadu problémů, zdržení a práce navíc, a není proto v rozvodových případech nijak v oblibě (na rozdíl od

¹⁰⁴ BAKALÁŘ, Eduard, MATĚJČEK, Zdeněk. In BAKALÁŘ, Eduard a kol. *Průvodce rozvodem pro všechny zúčastněné*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996, s 58-66.

věcí trestních, kde je často věcí povinnou). Na druhé straně je kvalitní znalecký posudek jedinou a ničím nenahraditelnou možností, jak odborně posoudit situaci v rodině a uvést všechny faktory, svědčící pro či proti jednotlivým možným řešením svěřeni dětí do výchovy jednoho z rodičů, a styku druhého rodiče s nimi. Značnou část těchto poznatků nemůže získat sebezkušenější sociální pracovnice, sebezkušenější soudce, nelze je nahradit zprávami a svědectvími. Skutečně pouze psychologie (event. společně s psychiatrií) dovede nahlédnout do tajených často i nevědomých, tj. sobě nepřiznaných nebo ve vlastní mysli neuvědoměných pocitů, motivů, emočních vazeb a postojů, záměrů jednotlivých aktérů. Toto je zkušeným soudcům dobře známo, a tak alespoň v komplikovanějších případech znalce využívají.“¹⁰⁵

¹⁰⁵ BAKALÁŘ, Eduard, MATĚJČEK, Zdeněk. In BAKALÁŘ, Eduard a kol. Průvodce rozvodem pro všechny zúčastněné. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996, s. 98-99.

3 Hodnocení střídavé péče

Jako je tomu u dalších forem osobní péče o dítě, tak i v rámci střídavé péče lze nalézt mnoho kladů a záporů, proto je poměrně těžké ji objektivně hodnotit. Většina zainteresovaných lidí zaujímá jasné stanovisko pro či proti střídavé péči a za tímto názorem si stojí a obhajuje jej.

3.1 Argumenty pro střídavou péči

Odpověď na otázku, proč zvolit střídavou péči lze nalézt ve výzkumech z USA, které byly zaměřeny na děti svěřené do střídavé péče. Z těchto bádání vzešly statistiky, jež poukázaly na podstatně lepší výsledky a socializační předpoklady u dětí žijících ve střídavé či společné péči než u dětí svěřených do výlučné péče jednoho z rodičů.¹⁰⁶

Výsledky těchto srovnatelných zkoumání přinesla metaanalýza publikována roku 2002 v *Journal of Family Psychology*, pod názvem „*Child adjustment in joint-custody versus sole-custody arrangements.*“ Jedná se asi o 33 výzkumů, kde bylo pozorováno po dobu 2-5 let od rozvodu rodičů, celkem 1 846 dětí ve výhradní péči matky nebo otce a 814 dětí ve společné péči, jednalo se o děti starší šesti měsíců, přinesly dva slučitelné závěry:

1. Adaptace dětí žijící střídavě u obou rodičů je shodná s adaptací dětí z úplných rodin.
2. Děti svěřeny do společné (střídavé) péče obou rodičů mají mnohem menší problémy s přizpůsobením se v oblasti duševního a tělesného zdraví, rodinných a společenských vztahů, emocí, sebereflexe.¹⁰⁷

Odborníci se shodují v dalších benefitech střídavé péče, které spočívají v umožnění navázání dlouhodobého kladného kontaktu s matkou i otcem a menší zátěži pro státní aparát, neboť rodiče mající dítě ve výlučné péči jsou častým spotřebitelem sociálních dávek. Největší výhodou se jeví fakt, že mezi dětmi vyrůstajícími ve společné (střídavé) péči je méně těch, které v dospělém věku trpí psychickými poruchami, pokusí se spáchat sebevraždu či utéct z domova, nedokončí studium, jsou pachateli trestných činů či uživateli návykových látek apod. K tomu, aby vše výše uvedené platilo je nutno podotknout, že se u rodičů nesmí vyskytovat žádné negativní faktory, jako mohou být závislost na alkoholu, psychické poruchy, kriminální chování a jiné.¹⁰⁸

¹⁰⁶ TYL, Jiří. Střídavá péče je prokázane pro děti lepší. *Právo a rodina*, 2006, č. 11, s. 18.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 18-19.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 19 a s. 21.

3.2 Argumenty proti střídavé péči

Psychologové i soudci se ve své praxi často setkávají s nejrůznějšími námitkami, kterými rodiče podpírají svůj názor proti střídavé péči. Rodič, který se stal odpůrcem střídavé péče, zakládá své argumenty na značném negativním ovlivnění dítěte, ale často je k slyšení, především u matek, že nařízení střídavé péče je jakousi vlastní prohrou.

Psycholog Novák se ve svých knihách zabývá těmi nejčastějšími námitkami a taktéž uvádí názory, které vyplývají z jeho zkušeností s mnoha případy a snaží se tyto výhrady vyvracet. Mimo jiné prezentuje a srovnává na straně jedné nesouhlasy žen, které se problematice střídavé péče nikdy nevěnovaly, ale přesto jsou zásadně proti a na straně druhé zmiňuje připomínky žen tzv. „teoretiček“, a to studentek Masarykovy univerzity, nemajíc žádnou osobní zkušenost s vlastními dětmi, rozvody či střídavou péčí.

Je nutno zdůraznit, že odpůrci střídavé péče, kteří se mezi rodiči objevují, ve většině případů nečerpají z vlastní zkušenosti s touto osobní formou péče o dítě, nýbrž z různých fám a předsudků.

Mezi nejběžnější námitky rodičů a dalších zainteresovaných osob při soudních jednáních a v různých poradnách patří, že dítě nebude mít žádný domov, bude vykořeněné a nebude vědět, kam patří, tím pádem dojde k tomu, že může znejistět, kam se má vrátit po skončení vyučování. Dále je běžným návrhem, aby se v jednom bytě střídali rodiče, jelikož dítě přece nemůže mít dvoje oblečení učebnice, hračky apod. Matky tvrdí, že každá spořádaná žena by měla mít dítě ve své péči, jelikož děti automaticky tíhnou více k nim a není možné potomka na další dobu svěřit otci, protože muž neumí vařit a starat se o domácnost. Matky navíc mnohdy argumentují i financemi, obviňují otce, že žádá střídavou péči pouze ze zjištěných důvodů, aby nemusel platit tak velké výživné a obávají se i toho, že dítě se bude mít u otce lépe, jelikož táta vydělává víc a bude docházet k uplácení dítěte. Častokrát se srovnávají rozdílné výchovné styly matky a otce, které dle jednoho či obou rodičů není možné zkoordinovat. Ožehavým tématem bývá také příprava do školy, jedná se o situaci, kdy se rodiče vzájemně obviňují z neschopnosti řádně se s dítětem učit a přichystat jej do školy.¹⁰⁹

Dalším údajným problémem je věk dítěte, konkrétně rozdíly mezi mladšími a staršími dětmi, jako příklad se uvádí pocity trapnosti u dospívajících dívek při řešení intimních záležitostí s otcem. Otazníky spočívají i u nových partnerů rodičů, prarodičů dětí včetně účasti na rodinných událostech.¹¹⁰

¹⁰⁹ NOVÁK, Tomáš. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2012, s. 105-113.

¹¹⁰ NOVÁK, Tomáš. *Střídavá péče o dítě: Zájem dítěte především*. 1. vydání. Praha: Portál, s.r.o., 2013, s. 62-67.

Výše zmíněné studentky sociální pedagogiky docházely ve svých úvahách o střídavé péči k podstatě totožným námitkám, jako rodiče. Na prvním místě se samozřejmě objevoval především nejlepší zájem dítěte, opět byla namítána absence domova dítěte, vysoká náročnost cestování, problematika dvojího vybavení. V neposlední řadě byl zmiňován nepříznivý vliv jednoho rodiče, spočívající v nabádání dítěte proti druhému z rodičů spolu s nesouladem ve výchově a rozdílnými nároky každého z rodičů na dítě.¹¹¹

¹¹¹ NOVÁK, Tomáš. *Střídavá péče o dítě: Zájem dítěte především*. 1. vydání. Praha: Portál, s.r.o., 2013, s. 68-78.

4 Závěr

Střídavá péče o dítě, tzv. „střídavka“, je oblastí rodinného práva, jež se dostává velké pozornosti, neboť se dotýká především dětí. Společnost obecně usiluje o dětské blaho a nejlepší zájem dítěte, proto se snaží nalézt nejvhodnější řešení péče o dítě, a tudíž existuje tolik rozporuplných náhledů na tuto tematiku. Mám za to, že každé stanovisko je založeno na pádných argumentech a je namístě věnovat mu náležitou pozornost, případně oponovat neméně významnými úsudky.

Cílem diplomové práce bylo zhodnotit postavení střídavé péče mezi dalšími možnostmi porozvodové péče o dítě a také přehledně seznámit čtenáře s nejpodstatnějšími a zároveň nejčastějšími problémy střídavé péče a nabídnout mu pohled na tuto oblast nejen z pohledu právního, ale také zamyšlení v rámci psychologického hlediska.

Především se jednalo o nalezení nejvhodnějšího intervalu střídání mezi jednotlivými rodiči, které by co nejméně zatížilo dítě a střídavá péče by na něj tedy měla minimální dopad. S tímto se pojí také správný způsob předávání potomka, konkrétně dosažení jeho poklidného předání bez negativních vlivů na dítě či od dítěte. Dále diplomová práce ubírala pozornost na otázky spojené se stanovením a placením výživného a také na to, zda je vhodné či vůbec možné nařizovat střídavou péči v případě nesouhlasu jednoho nebo obou rodičů. Vedle názorů rodičů zkoumám i názor dítěte, zda je podstatný, za jakých okolností je možno jej pokládat za věrohodný a přihlížet k němu. Následně byla jednou z met psychologie samotného dítěte, a to, jak děti v jednotlivých vývojových stádiích prožívají rozpad rodiny, jaký na ně má rozvod či rozchod rodičů dopad a také míru ovlivnění danou porozvodovou péčí.

Střídavá péče se řadí do typů osobní péče o dítě pro dobu po rozvodu či rozchodu partnerů, a to vedle výlučné péče jednoho z rodičů a společné péče. Během posledních dvaceti let si právě v této oblasti vybuodovala rovnocenné postavení, protože v minulosti byly děti svěřovány především do péče jednoho z rodičů. Postupem času a také vlivem ze zahraničí, docházelo ke změně přístupu soudců a začali svěřovat děti do péče obou rodičů. Tato jednání způsobila přelomovou (r)evoluci v českém rodinném právu, došlo k překonání ustálené tendence, která spočívala v nařizování individuální péče matkám, a více bylo prosazováno právo dítěte na oba rodiče.

Toto právo na oba rodiče je v rámci střídavé péče nutno rozdělit právě mezi otce a matku, nejlépe ve stejné míře, proto jednou z výzkumných otázek bylo právě určení nejvhodnějšího intervalu střídání. Když pomínu skutečnost, že ke každému případu je nutno přistupovat individuálně, tak na základě výše popsaného se mi jeví jako nejvhodnější interval střídání

po týdnu, za situace, kdy dítě dochází pouze do jednoho školního zařízení. V rámci těchto sedmi dní nedochází k velkému citovému strádání mezi dítětem a druhým z rodičů, dítě není dlouhodobě odloučeno ani od ostatních členů rodiny, úspěšnost negativní ovlivňování proti druhému rodiči je snížena na minimum a rodiče tak mohou s potomkem trávit v podstatě stejnou dobu v rámci jednoho měsíce. V případě, že by mělo, z důvodu velké vzdálenosti bydlišť rodičů, docházet ke změnám škol, tak mě zaujala možnost půlročního intervalu s nařízením pravidelného styku s rodičem, který nemá po tuto dobu dítě v péči. Za důležitou okolnost považuji usnadnění pololetní klasifikace žáka, zmírnění hrozby překrývání školních osnov a tím zatížení žáka a také neméně podstatnou možnost vytvoření si pevných vazeb s vrstevníky.

Při zkoumání dalších v úvahu možných intervalů střídavé péče jsem se setkávala s řadou problémů. Mezi nejčastější patří citové strádání dětí, právě při intervalech v trvání několika týdnů, výše zmíněné nabádání dítěte proti druhému rodiči apod. Nicméně obecně vzniká většina problémů, při jakkoli dlouhém intervalu, neschopností či neochotou rodičů spolu komunikovat a dohodnout se především na ryze praktických věcech, ať už jde o přípravu do školy, praní prádla, nákup oblečení, trvalý pobyt dítěte či výběr pediatra. Razantně však odmítám střídání škol, které je důsledkem velké dojezdové vzdálenosti bydlišť obou rodičů, neboť za těchto okolností je dítě neustále vytrháváno z prostředí, nemá dostatek příležitostí najít si kamarády, tzv. zakořenit, docházet řádně do svých kroužků, nemluvě o problémech školních, které se mnohdy odrazí ve zhoršeném prospěchu a nezvládnutí školních osnov.

Se střídáním výchovného prostředí se logicky pojí i samotné předání dítěte mezi rodiči. Po hlubším studiu celkové problematiky střídavé péče lze dojít k závěru, že úkon, spočívající v přechodu od jednoho rodiče k druhému se může snadno stát tím nejvíce traumatickým zážitkem, především pro dítě. Veškeré problémy při předávání dítěte jsou však většinou způsobeny chybami či úmyslným jednáním rodičů. K tomu, aby vše probíhalo v poklidu a příjemné atmosféře je třeba ohleduplnosti a vstřícnosti matky i otce. Oba rodiče musí dítě řádně připravit na to, že určitý čas bude trávit s tím druhým a pozitivně jej motivovat. Ideální je ono předání s překryvem, kdy si bývalí partneři stráví čas společně i s dítětem, sdělí si vše podstatné a následně se dítě odebere k pobytu u druhého z rodičů. Naopak velmi nežádoucím jednáním je zejména teatrální loučení, pláč rodiče, řešení vzájemných sporů v přítomnosti potomka či odmítání dítěte předat.

Střídavou péčí mohou rodiče vychovat stabilního jedince, který je připraven na život, má vzor v obou rodičích, vybudované pevné pouto s otcem i matkou, ale na druhou stranu i psychicky, citově a emočně strádajícího člověka, který je poznamenán věčnými hádkami

rodičů a má pocit, že nikam nepatří. Pro dítě je nepochybně výhodnější pokud má v dětství možnost kontaktu s oběma rodiči, tedy zástupci ženského i mužského pohlaví, neboť si snáz vybuduje svou osobnost, sexuální roli, podvědomí o opačném pohlaví apod.

Okamžikem ujasnění si pravidel a priorit se celý proces střídavé péče stává snazším. Zvláště pokud se rodiče dohodnou i v otázkách financí. Existuje několik možností, jak určit výši částky a způsob, kterým bude jeden či oba rodiče přispívat na výživu dítěte. Není tajemstvím, že právě stanovení výživného, které by vyhovovalo všem zúčastněným, činí ve většině rodin největší problémy. Z tohoto důvodu, jsem se pokusila nastínit vylepšení orientační tabulky pro stanovení výživného, které se užívá ve chvíli, kdy jeden či oba rodiče nejsou sto vytvořit kompromis. Zvláště při této mé snaze se projevilo, o jak nesnadnou záležitost se jedná. Je velmi obtížné zakomponovat do tabulky, alespoň obecně, varianty, které mohou nastat a ovlivnit tak náklady, které je nutné vynaložit na potřeby dítěte, navíc brát zřetel i na povinného rodiče, jeho životní úroveň a případně na další děti. V každém případě si však myslím, že současná tabulka není vyhovující, protože rozdělení kategorií jen podle věku dítěte je nedostačující, a to i přes to, že se jedná pouze o pomocnou záležitost.

Není divu, že lidé nejsou schopni domluvy v některých aspektech střídavé péče, jako jsou výše zmíněné předávání dítěte, délka intervalu, osobní věci dítěte, výživné apod. Otázkou však zůstává, zda je vhodné nařizovat samotnou střídavou péči přes nesouhlas jednoho či obou rodičů, neboť z negativního postoje vedou jen další komplikace a to zejména v praktickém fungování. Pokud soud rozhodne o nařízení střídavé péče i přes nesouhlas alespoň jednoho rodiče, měl by dbát na to, aby zároveň došlo k podrobnému stanovení pravidel a tím k minimalizování prostoru pro případné nedodržování chodu střídavé péče rodičem. Lze tedy shrnout, že nemožné to není, je však jen na rodičích, zda si uvědomí, že nejde o ně a jejich hrdost, ale o nejlepší zájem dítěte. Spokojené dítě je cílem, proto nesouhlasím s ustanovením střídavé péče ve chvíli, kdy na základě svého svobodného a neovlivněného názoru se střídavou péčí nesouhlasí dítě, neboť i ze svého okolí znám několik případů, kdy taková „střídavka“ fungovala po krátkou dobu, poté dítě odmítlo další stěhování a trvale se usadilo u jednoho z rodičů či u prarodičů, proto je podstatné věnovat názoru dítěte náležitou pozornost.

Kladů a záporů střídavé péče je velké množství, řekla bych, že misky pomyslné protiváhy jsou na stejné úrovni, protože určit zda existuje více výhod či nevýhod objektivně nelze. Jako hlavní negativa střídavé péče vidím především neustálé stěhování dítěte a riziko, že dítě nebude vědět, kam patří, což může nastat ve chvíli, kdy rodiče nepřistoupí ke střídavé výchově dítěte otevřeně a naopak je dítě svědkem jejich svárů. Za největší přínos střídavé péče naopak považuji možnost obou rodičů ovlivnit dítě v jeho vývoji stejnou měrou, otec i matka mají

rovnou příležitost působit na dítě, mohou se oba podílet na jeho výchově, studiu či formování osobnosti dítěte. Členové tradiční rodiny jsou matka, otec a dítě, proto dítě potřebuje ke svému psychickému i fyzickému zdraví oba dva jedince a to v každém vývojovém stádiu. O narození až po dospělost má každý z rodičů jinou úlohu, časem se různě mění, ale vždy je nutnost obou. Ve chvíli, kdy jeden rodič absentuje, tak dochází k vědomým či nevědomým chybám ve vývoji dítěte.

Závěrem zbývá odpovědět na otázku, jaké je nejvhodnější řešení porozvodové péče o dítě. Jsem toho názoru, že ve chvíli, kdy jsou oba rodiče rozumní, schopni spolu vycházet alespoň na základní úrovni a oba vědí, že chtějí to nejlepší pro své dítě či děti, je střídavá péče dobrou volbou. Za podmínky, kdy počítají s kompromisy a ústupky. Je zapotřebí vynaložit úsilí pro vytvoření nejpřirozenějšího prostředí pro dítě, takové, jež se bude co nejvíce podobat tradiční rodině. Matka i otec by měli překonat případné vzájemné rozpory a naopak najít způsob, jak trávit čas společně i s dítětem, účastnit se významných událostí v životě potomka, jako jsou besídky, vystoupení či různé soutěže. Zkrátka být mu oporou společně jako milující rodiče, ne zvláště jako matka a otec. Nevylučovala bych ani možnost výlučné péče o dítě s velmi rozsáhlým stykem s druhým rodičem či vytvoření jiné alternativy, která by vyhovovala všem. Ústupky rodiči, jenž bez racionálního důvodu nesouhlasí se střídavou péčí a jedná jen ve svém zájmu, jednoznačně zavrhuji, proto souhlasím s myšlenkou zakotvení úpravy náhradního styku, pokud se ten původně plánovaný z různých důvodů neuskutečnil.

5 Seznam použitých zdrojů

Komentář:

HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II Rodinné právo (§655-975)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 1380 s.

MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975*. Praha: Leges, 2016. 2064 s.

ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s. 2014. 752 s.

Monografie:

BAKALÁŘ, Eduard a kol. *Průvodce rozvodem pro všechny zúčastněné*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996. 256 s.

BAKALÁŘ, Eduard a kol. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2006. 124 s.

HENDRYCH, Dušan a kol. *Právníký slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 1459 s.

HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. 400 s.

KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*. Praha: Leges, 2014. 168 s.

NOVÁK, Tomáš, CORRADINIOVÁ, Simona, VYPUŠŤÁK, Radim. *Kontakt s dětmi po rozvodu. Jak nepřijít o dítě*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. 248 s.

NOVÁK, Tomáš. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2012. 144 s.

NOVÁK, Tomáš. *Střídavá péče o dítě: Zájem dítěte především*. 1. vydání. Praha: Portál, s.r.o., 2013. 167 s.

NOVÁK, Tomáš. *Znalecké posudky dětí pod drobnohledem*. Praha: Linde, 2013. 111 s.

RADVANOVÁ, Senta a kol. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. Praha: C. H. Beck, 2015. 197 s.

SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekodifikaci soukromého práva*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. 243 s.

ŠÍNOVÁ Renata, WESTPHALOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ Zdeňka a kol. *Rodičovská odpovědnost*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. 350 s.

TEYBER, Edward. *Helping children cope with divorce*. Praha: Návrat domů, 2007. 227 s.

TRÁVNÍČEK, Milan. *Střídavá péče*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. 144 s.

WARSHAK, Richard. A. *Jak (ne)otrávit děti rozvodem*. Praha: Triton, 2004. 121 s.

WARSHAK, Richard. *Revoluce v porozvodové péči o děti: otcovský faktor a mystika mateřství*. Praha: JAN, 1995. 264 s.

Příspěvek ve sborníku

BRENNEUR, Béatrice. La médiation familiale et la médiation familiale internationale. In PAVLOVÁ, Lenka, VETEŠKA, Jaroslav (ed). *K aktuálním otázkám vyjednávání, mediace, rozhodčího řízení a tzv. práva spolupráce*. Praha: Univerzita Jana Ámose Komenského Praha ve spolupráci s Uníí profesních mediátorů ČR, o. s., 2010, s. 82-85.

Právní předpisy

Důvodová zpráva k občanskému zákoníku ze dne 3. února 2012

Pokyny Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem. Lucemburk: Rada Evropy, 2013. s. 28–29.

Úmluva o právech dítěte č. 104/1991 Sb. ze dne 20. listopadu 1989

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 549/1991 Sb., zákon České národní rady o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění zákona č. 401/2012 Sb. účinném ke dni 01. ledna 2013

Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů

Judikatura

Nález Ústavního soudu ze dne 20. 01. 2005, sp. zn. II. ÚS 363/03

Nález Ústavního soudu ze dne 27. 01. 2005, sp. zn. I. ÚS 48/04

Nález Ústavního soudu ze dne 12. 09. 2006, sp. zn. I. ÚS 299/06

Nález Ústavního soudu ze dne 23. 2. 2010, sp. zn. III. ÚS 1206/09

Nález Ústavního soudu ze dne 30. 05. 2014, sp. zn. I. ÚS 1506/13

Nález Ústavního soudu ze dne 18. 12. 2014, sp. zn. I. ÚS 1708/14

Nález Ústavního soudu ze dne 30. 12. 2014, sp. zn. I. ÚS 1554/14

Rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 18. 03. 1997, sp. zn. Nc 41/95

Rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 16. 3. 2006, sp. zn. III. US 511/05

Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 13. 04. 2004, sp. zn. 9 Co 719/2003

Usnesení Ústavního soudu ze dne 01. 11. 2007, sp. zn. II ÚS 1818/07

Usnesení Ústavního soudu ze 14. 10. 2008, sp. zn. IV. ÚS 1149/08

Usnesení Ústavního soudu ze dne 13. 01. 2011, sp. zn. IV. ÚS 2248/10

Odborné články

FIDRMUCOVÁ, Anna. Střídavá péče v rozhodovací praxi Ústavního soudu. *Právní rozhledy*, 2017, č. 8, s. 282.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, NOVÁK, Tomáš. Reálně o společné či střídavé porozvodové výchově. *Bulletin advokacie*, 1999, č. 3, s. 30.

HUFOVÁ, Adéla. Střídavá péče v judikatuře Ústavního soudu, *Právní rozhledy*, 2012, č. 21, s. 749.

KOVÁŘOVÁ, Daniela. Střídavá péče velebená i proklínaná. *Bulletin advokacie*, 2015, č. 3, s. 44.

KŘÍSTEK, Adam. Výživné pro děti: problematika určování jeho výše, jeho vymáhání a pomoc veřejné správy s uplatňováním práva na výživné v minulosti a dnes. *Právní rozhledy*, 2015, č. 13-14, s. 496.

LUŇÁČKOVÁ, Oldřiška. Muži versus Ženy – právní úprava střídavé výchovy. *Právo a Rodina*, 2011, č. 10, s. 17-18.

NOVÁ, Hana. Vyživovací povinnost obávaná i opomíjená. *Bulletin advokacie*, 2008, č. 1-2, s. 34-35.

NOVÁK, Tomáš. Dilema střídavé péče: Potřebují děti víc otce nebo jeden domov? *Právo a rodina*, 2012, č. 5, s. 17-18.

NOVÁK, Tomáš. Je dítě schopno pravdivě odpovědět na otázku, u kterého z rodičů by po rozvodu chtělo žít? *Právo a rodina*, 2004, č. 7, s. 15-16.

ROGALEWICZOVÁ, Romana. Možnosti realizace styku rodiče s dítětem. *Právní rozhledy*, 2017, č. 18, s. 619.

SCHINNENBURGOVÁ, Petra, CIDLINA, Václav. K určování výše výživného. *Právní rozhledy*, 2013, č. 7, s. 251.

TYL, Jiří. Střídavá péče je prokázaně pro děti lepší. *Právo a rodina*, 2006, č. 11, s. 18.

WESTPHALOVÁ, Lenka, ROGALEWICZOVÁ, Romana. Práva dítěte v rodičovském konfliktu. *Právní rozhledy*, 2016, č. 19, s. 660.

Elektronické zdroje

HODINA, Aleš. *Musí být střídavá péče vždy stejně dlouhá?* [online]. stridavka.cz, 04. listopadu 2010 [cit. 11. října 2017]. Dostupné na <<http://www.stridavka.cz/poradna-13-intervaly-stridave-pece.html>>.

HOFFMANOVÁ, Hana. *Rozvádíme se. Je pro nás střídavá výchova dítěte ideálním řešením?* [online]. sancedetem.cz, 30. listopadu 2011 [cit. 26. října 2017].

Dostupné na <<http://www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/clanky/rozvadime-se-je-pro-nas-stridava-vychova-ditete-idealnim-resenim-22.html>>.

KLIMESŠ, Jeroným. *Střídavá výchova a styk s dítětem po rozchodu* [online]. klimes.mysteria.cz, 2009 [cit. 25. října 2017].

Dostupné na <http://www.klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/stridava_vychova.pdf>.

RUSÝ, Pavel. *Předávání malého dítěte mezi rodiči* [online]. stridavka.cz, 16. května 2016 [cit. 22. října 2017]. Dostupné na <<http://www.stridavka.cz/predavani-maleho-ditete-mezi-rodici.html>>.

Doporučující tabulka pro stanovení výše výživného. [online]. profipravo.cz, 23. května 2010 [cit. 01. listopadu 2017]. Dostupné na

<http://www.profipravo.cz/index.php?page=article&id_category=13&id_article=253757&csu_m=ea038f57>.

Shrnutí

Diplomová práce s názvem „Problematické otázky střídavé péče“ se zabývá střídavou péčí z hlediska právního i psychologického a jejími nejčastějšími problémy. Vedle úvodu a závěru je práce dělena do dalších dvou kapitol.

Kapitola „Problematika střídavé péče“ je kapitolou rozsáhlejší a nese hlavní myšlenku celé práce, dělí se na jednotlivé podkapitoly, právě podle rozebíraných okruhů. Jedná se o intervaly střídání, předávání dítěte, výživné, postoj rodičů ke střídavé péči a dopad střídavé péče a rozpadu rodiny na dítě z pohledu jednotlivých vývojových stádií jedince. V rámci této kapitoly jsou hledány odpovědi na položené výzkumné otázky: Jaké má střídavá péče postavení v systému péče o dítě? Jaký je nejvhodnější interval střídání dítěte mezi rodiči? Jak si předávat dítě? Jak stanovit výši výživného v případě nařízení střídavé péče? Může střídavá péče fungovat, pokud jeden z rodičů nesouhlasí? Je vyslyšeno samotné přání dítěte?

V kapitole „Hodnocení střídavé péče“ se zabývám kladnými i zápornými názory na střídavou péči a takto jsou členěny i dvě podkapitoly, které tato závěrečná část obsahuje.

Abstract

The diploma thesis called "The Problematical issues of Joint Custody" deals with the joint custody in legal and psychological terms and its most frequent problems. In addition to the introduction and conclusion, the thesis is divided into two other chapters.

Chapter "Problems of Joint Custody" is a more extensive chapter and carries the main idea of the whole work, divided into sub-chapters, according to the discussed areas. These areas are intervals of alternation, transfer of the child, maintenance, parental attitudes to joint custody, and the impact of joint custody and family breakdown on the child from the point of view of the individual developmental stages of the child. Within this chapter, answers to the research questions are sought: What is a position of joint custody in childcare? What is the best changing interval for child? How to transfer a child calmly? How to determine the amount of maintenance in the case of joint custody? Can alternate care work if one of the parents does not agree? Is the wish of the child heard?

In the chapter "Evaluation of Joint Custody", I deal with positive and negative opinions on joint custody and this is a method of division of two subchapters which this final part contain.

Seznam klíčových slov

Dítě

Intervaly střídání

Předávání dítěte

Rodina

Rozvod

Střídavá péče

Výživné

Key Words

Child

Intervals of alternation

Transfer of the child

Family

Divorce

Joint Custody

Maintenance